

ÕÕVASTAV VAATEPILT

Nõukogudeaegse tuu-
maraketibaasi alale on
tekkinud masendav prü-
gimägi.

Lk 3

ÜLLATAVAD AVASTUSED MAAKONNAKESKUSES

Kuigi Valga kõrghaljastus ei hiilga liigirik-
kusega, võib leida siitki üllatavaid liike. Eriti
kui võtta teejuhiks Anne Vaigre, kellel palju-
de linna puude kohta rääkida oma lugu.

Lk 6-7

PRIIT RIEMANN - LAULEV AJALOOLANE

Valga muuseumi teadur Priit Riemann on
üdini rõõmus pereisa, kes teaduritöö kõrval
jõuab laulda koguni kahes kooris. Kuigi muu-
seumitöö on tema sõnul pigem vaikne oma-
ette nokitsemine, on tal sealgi ette tulnud
ootamatusi.

Lk 8

Valgamaalane

laupäev, 25. juuli 2015 • nr 85 • hind 1,00 € • www.valgamaalane.ee

**ANNA
VIHJE**
tel 766 3888
vihje@valgamaalane.ee

Ilm ja majandus teevad turistide hulgas korrektiive

Tõusuteel matkahuvi, vähe vä-
lismaalasi, märjad forellipüüdjad
ja nõrgaks jäänud lapsed – need
märksõnad jäid kõlama, kui uurisi-
me, kuidas pea olematu suvi turis-
miettevõtetele mõjub.

TAAVI NIITTEE
taavi.niittee@ajaleht.ee

Lõuna-Eestis süsta-, tõukeratta-,
kanuu- ja muid matkateenuseid
pakkuva Meie Liigume Matkad
eestvedaja Siim Ausmees kehva-
dele suveilmadele vaatamata
langust klientide arvukuses tä-
heldanud pole. Pigem vastupi-
di.

«Esimene poolaasta on olnud
aktiivsem kui eelmine aasta: on
rohkem suuri gruppe. Heameel
tõdeda, et oleme juba mitu kor-
da sel aastal läbi viinud ka
Taagepera seiklusmängu,» rääkis
Ausmees, kes sellest lähtuvalt
pole näinud ka mõtet matkahu-
vilisi veelgi enam meelitama ha-
kata.

Et turismindus Valgamaal ter-
vikuna areneks, peaks Ausmehe
meelest maakonnas olema roh-
kem aktiivse tegevuse pakkujaid.
Esiteks tooks see siia uusi inimesi
ning teiseks «sunniks» neid kaas-
lastega siia jääma. «Arvan, et
muuseumite tegemise aeg on üm-
ber ja staatilisest objektist enam
ei piisa, vaja on elamust paku-
da.»

Välituristide vähesuses süüdi majandus

Seltskondlikku majutust, sauna
ja aktiivseid tegevusi pakkuva
Andu puhkemaja perenaine Ai-
me Vilu sõnul on nendel juuli tu-
ristide arvu poolest hea kuu ol-
nud. «Seda vaatamata sellele, et
eelmine aasta oli sama aeg ju vä-
ga palavate ilmadega,» lisas Vi-
lu, varjamata sealjuures mõnin-
gat imestust.

August tuleb aga Otepää kül-
je all asuvalle puhkemajale töö-
näoliselt tagasihoidlikum. «Bro-
neeringuid praktiliselt polegi,» tõ-
des Vilu. Tema sõnul moodusta-
vad nende põhiklientuuri pere-
puhukajad, kes võtavad nähtavasti
arvesse pikaajaseid ilmaprognoo-
se. «Kohe kui kusagil kirjutab või
ütleb, et järgmised nädalad on ja-
headad, on langus huvis märga-
tav.»

Samuti tõdes Vilu, et võrrel-

Helme vallas forellipüüki ja välitoitlustust pakkuv Kalme veski kehva suve mõjudest pääsenud ei ole. Veski perenaise sõnul on vih-
mane ja jahe ilm langetanud nii kodumaisete kui ka välituristide hulka.

FOTOD: ARVO MEEKS JA ERAKOGU

Meie Liigume Matkad eestve-
daja Siim Ausmehe arvates
edendaks Valgamaa turismi
eelkõige aktiivsete tegevuste
ja elamuste pakkujate lisandu-
mine.

des eelnevate aastatega, on välis-
maalastest klientide arv väga suu-
rel määral langenud. «Meil on
siin käinud peamiselt Lätist ja
Leedust perekondi, aga sellel aastal
vaid mõni üksik.» Perenaise
arvates on olukorra peamine põh-
jus nende riikide kehvenev ma-
jandusseis.

Rääkides sellest, mis ja kuidas
võiks turismiettevõtete elu Valga-
maal paremaks teha, pakkus Vilu
välja kaks peamist ideed. «Esiteks
peaks maakonnas toimuma roh-
kem piirkondlikke suveüritusi,
näiteks suurkontserte, mis inimesi
kohale toovad.»

Teise probleemina tõi Vilu
välja riigi plaani tõsta lähiajal
majutusteenuseid pakkuvate et-
tevõtete käibemaksu. «Eks selle-
pärast vaatame nii meie kui pal-
jud teised praegu riigile alt üles
otsa.»

Vene keelt kohtab kalaprae kõrval haruharva

Märgatavat langust nii kodu- kui
välismaiste külaliste arvus võrrel-
des eelmise suvega tajub ka Hel-
me vallas Kalme külas tegutsev
Kalme veski.

Peamiselt forellipüüki ja -toit-
lustust pakkuva ettevõtte külasta-
jate arv sõltub paraku suuresti il-
mastikuoludest, kuna tiigist püü-
tud forelli soovitakse süüa ikkagi
värskes õhus. Tuul, vihm ja som-

pus ilm aga kala maitsvamaks ei
tee.

«Võrreldes eelmise aastaga on
põhimõtteliselt vähem inimesi
küll,» tunnistas veski perenaine
Svetlana Tipka. Tema suurim väl-
jakutse sellel suvel on olnud leida
klientidele sooja kohta, kuhu ka-
lagurmaanid söögi ajaks istuma
panna.

Sarnaselt Andu pererahvaga
tunnevad ka Kalme veski omanikud,
et võõrkeelt kuuleb nende
juures varasemast tunduvalt har-
vemini. «Näiteks venelasi pole
meil see aasta üldse käinud, kui-
gi muidu kohtas neid pidevalt. Sa-
ma lugu on soomlastega,» ütles
Tipka.

Helme valla turismi peami-
seks edendajaks pidas Tipka Tõr-
va linna, mis tema arvates viimasel
ajal väga palju ära on suutnud
teha. Seda enamasti just ürituste
korraldamisega, mis inimesi ka
linnast välja jäävate ettevõtete-
ni toob. Eelseisvas Tõrva linna,
Hummuli, Helme ja Põdrala val-
dade ühinemises ta turismile suu-
remat kasu ei näe. «Kui ainult
Tõrva linnas midagi tehakse,
siis ... » jättis Tipka ruumi kujut-
lusvõimele.

Arvuti taga istumine ratsutama ei õpeta

Otepäält seitse kilomeetrit eemal,
otsapidi Palupera vallas asuva Po-

nimaaks kutsutud Tiigi talu pere-
naine Tiit Toots tunnistab, et ja-
hedamad ilmad on ratsutamiseks
vaat et paremadki. «Parme ja
kärbsed on niimoodi vähem,»
põhjendas Toots, kelle aastaid te-
gutsenud talus hobusekasvatami-
se kõrvalt ka ratsutamisega tege-
letakse.

«Hobuseid on meil kusagil
nelikümmend, kellest enamus
eesti tõugu ponid,» rääkis Toots.
Talle tundub, et ratsahuvilisi tu-
leb neile eelmisest aastast veidi
rohkemgi. Nüüdseks peamiselt
ponide kasvatamise ja aretami-
siga tegelev talu pakub viimasel
aastatel ratsutamisvõimalust
vaid kõige noorematele külasta-
jatele. Lisaks saavad lapsed tut-
vuda talumaadel peetavate alpa-
kadega.

Lastega tegeledes on pere-
naine märganud aga kahetsus-
väärset trendi – lapsed ei oska-
vat enam looduses olla. «Paljud,
kes tulevad, ei julge poni puutu-
dagi, rääkimata siis selgaistumi-
sest.»

Lisaks oli tema arvates alles
kümme aastat tagasi laste füüsi-
line vorm hoopis midagi muud.
«Nüüd istuvad lapsed päevad lä-
bi arvuti taga, väljas ei käi, loo-
dust ega loomi ei näe. Nõrgaks
ja araks jäävad,» ütles Toots mu-
rettekitava mulje konkreetsetl
välja.

ILM TÄNA

Väheste ja vahelduva pilvisusega peamiselt sa-
juta ilm. Tuul on muutliku suunaga 1–7 m/s
Õhutemperatuur on 17..22°C.

P

ÕÖSEL
+16...+17

PÄEVAL
+21...+22

E

ÕÖSEL
+13...+14

PÄEVAL
+18...+19

T

ÕÖSEL
+14...+15

PÄEVAL
+19...+20

Asjatundjad hoiavad toiduohutusel silma peal

JAAN RAPP
jaan.rapp@ajaleht.ee

Sel nädalal on veterinaar- ja toiduamet tähelepanu keskmes seoses sigade Aafrika katku jõudmisega farmidesse. Tegelikult on ameti tegevusvaldkond märksa laiem, näiteks hoolitsetakse selle eest, et meie toidulauale jõudev toit puhas ja kvaliteetne oleks ning tööd selle nimel on küllaga, räägib ameti toiduosakonna juhataja Heneli Lamp.

Veterinaar- ja toiduamet (VTA) teostas mullu kokku 12 256 kontrolli ning ettekirjutusi tehti 21 990. Millised on sagedasemad rikkumised, millega amet toidukäitlejate puhul kokku puutub?

«Ettekirjutused olid peamiselt seotud ruumide ja seadmete mittevastavuste ja hügieeninõuete eiramisega, sealhulgas puudustega toiduohutuses ning kriitiliste kontrollpunktide ohjesüsteemi toimimise, toidu märgistuse ja jälgitavusega, personali hügieeni ning koolitusega.

Võrreldes kolme eelneva aastaga on ettekirjutuste osakaal liigiti üldjoontes sarnane. Suurenenud on nende arv seoses personalile esitatavate nõuete eiramisega. Samuti puudustega toiduohutusprogrammi rakendamise ning kriitiliste kontrollpunktide ohjesüsteemi toimimisega.

Vähenenud on ettekirjutuste arv seoses toidu käitlemisnõuete ning pakendamise/pakkematerjalidele esitatavate nõuete eiramisega. Tegevusloa tunnistas amet mullu kehtetuks vaid siis, kui käitleja seda ise soovis.»

Millised on kõige ohtlikumad rikkumised, millega VTA viimasel ajal kokku on puutunud?

«Kõige tõsisemad rikkumised toiduvaldkonnas on seotud toidust põhjustatud haigestumistega. Toidutekkeliste nakkushaiguspuhangute või nende kahtluse uurimisega tegelevad nii terviseameti kui VTA järelevalveametnikud. Vajadusel kaasatakse ka teiste valdkondade spetsialiste.»

Millal üldse saab rääkida toidust tingitud haiguspuhangust?

«Reeglina siis kui esineb kaks või enam ühise nakkusallika või levikufaktoriga seotud nakkushaigusjuhtu lühikeses ajavahemikus. Harva esinevate nakkushaiguste, näiteks Siberi katku puhul, loetakse iga haigusjuht puhanguks.

Tänu toidukäitlejate heale teadlikkusele toidu ja selle käitlemisega seotud riskidest ning ennetavale järelevalveteggevusele ei ole toidutekkelised nakkushaiguspuhangud Eestis probleem.

Näiteks 2014. aastal menetlesime üht juhtumit, mille käigus tuli välja selgitada haigestumise oletatav seos tarbitud toiduga. Piduliku aastapäevavastuvõtu järel haigestus grupp inimesi, kellel olid pea-, kõhu- ja lihasevalu, iiveldus, oksendamine, kõhulahtisus ning palavik. Haigustekitaja oli oletatavalt siiski noroviirus, levikutee tõenäoliselt olemine. Kinnitust ei leidnud fakt, et puhang oleks olnud toidutekkeline.»

Milline on olukord toidukäitluse alal VTA pilgu läbi Valgamaal?

«Täpsemat statistikat Valgamaa kohta välja tuua ei ole. Samas julgen tõdeda, et Valgamaa ei eristu teistest Eesti piirkondadest.»

Mullu oli VTA kontrolli all Eestis 13 090 ettevõtet. Kuidas nii suurt hulka jälgida suudate? Kui palju on plaanilisi kontrole ja palju reageerite rikkumiskahtluste korral?

«Järelevalveasutusena peame tagama, et kontrole toidu ja selle käitlemise üle teostataks korrapäraselt, riskidest lähtuvalt ja asjakohase sagedusega.

Kontrollime erinevaid toidukäitlejaid. Nende seas on näiteks toidu veoga tegelejad, ladustajad, valmistajad, jaekauplejad. Järelevalve hõlmab eri toidugruppe, näiteks piimatooted, mesi ja muna- tooted. Samuti peavad kaetud olema kõik toiduvaldkonnad, näiteks uuendtoit, GM-toit, toidulisandid, lisaained. Veel hõlmab järelevalve eri liiki laboratoorseid uuringuid, näiteks saaste-, jääk- ja lisaained ning mikroorganismid toidus.

Järelevalvet viime läbi regulaarselt, vastavalt plaanile ja juhtudel, kui on põhjust arvata, et on tegu õigusrikkumisega. Viimasel juhul on aluseks tarbija või ettevõtjate vihjed ja/või kaebused ning Euroopa Liidu kiirhoiatussüsteemi RASFF kaudu edastatud teated.

Plaaniväliste kontrollide peamine põhjus on uute ettevõtete soov tegevusloba saada. Samuti plaanilisel kontrollimisel tehtud ettekirjutuste täitmise järelekontrollid ning vihjete ja kaebustega tegelemine. Vihje või kaebusega seotud kontrollid moodustavad väga väikese osa.

VTA toiduosakonna juhataja Heneli Lamp
FOTO: MIHKEL MARIPUU / POSTIMEES

Riskitaseme määramise eesmärk on tagada toiduohutusalase järelevalve optimaalne sagedus. Oluline on tagada toiduohutuse seisukohalt kriitilisemate ettevõtete sagedasem järelevalve. Riskitaseme hindamisel lähtume mitmest tegurist.

Nendest olulisemad on käitlemisvaldkond, toidugrupp, toidust või toiduga kokkupuutumiseks ettenähtud materjalidest ja esemetest tulenev risk, tarbija liht, tarbijate arv ja ettevõtte suurus, üldhügieeni olukord ettevõttes, enesekontrollisüsteemi toimimine, eelnevad järelevalvetulemused ning teiste liikmesriikide järelevalve ja uuringute tulemused.

Ettevõtte riskitase – väga madalast kogeni – ning minimaalne kontrollisagedus on sätestatud asutuse protseduurides. Näiteks suure tootmisvõimsusega lihakäitlemisettevõtetes töötavad niioelda paiksed järelevalveametnikud, kes teostavad liha ja selle käitlemise kontrolli kohapeal.

Samas võib näiteks toatemperatuuril hoitavat pakendatud toitu müüva poe kontrollisagedus olla kord kolme aasta jooksul.»

Mida VTA toidukäitlejate puhul täpselt kontrollib?

«Järelevalve käigus hindab ametnik toidu, sellega kokkupuutuvate materjalide ja esemete

ning ettevõtte ja käitlemise vastavust nõuetele.

Näiteks hindab ta tehnilisi tingimusi ja töökorraldust, toiduhügieeni, toidu valmistamise ja töötlemise ning müügiks pakkumisega seotud protsesse, tervisekontrolli läbimist ning toiduhügieeninõuete tundmist ja järgimist, toidualast teavet, sealhulgas toidu märgistust ja jälgitavust ning enesekontrollisüsteemi toimivust.

Lisaks võtavad ametnikud nii toidugruppide nõuetele vastavuse kui ettevõtte hügieeni kontrollimiseks toidust või sellega kokkupuutuvatelt pindadelt ja esemetelt proove saasteainete, jääkainete, lisaainete, mikrobioloogiliste näitajate või muude näitajate analüüsiks.»

Milliseid sanktsioone amet rikkumiste korral rakendab?

«Vastavalt korrakaitseasutusele on VTA-l õigus teha toidu käitlejale rikkumise kõrvaldamiseks ettekirjutus ning hoiatada teda täitmata jätmise korral haldussunnivahendi, näiteks sunniraha rakendamise eest. Kui käitleja ei täida tähtaegselt ettekirjutust, võib järelevalveasutus esitada korduva sunniraha rakendamise hoiatuse või hoiatust ka kohe rakendada.

VTA esitas 2014. aastal Eestis toidu käitlejatele 1237 sunniraha hoiatust, millest rakendas 135. Amet menetles mullu toiduseaduse alusel ka viit väärtetu, mille puhul oli suurim trahv 400 ja väikseim 100 eurot. Kokku määrati toiduseaduse alusel trahve summas 1220 eurot.

Meie tegevuse eesmärk ei ole karistada, vaid aidata toidu käitlejal probleem lahendada. Nii toidukäitlejal kui järelevalveasutusel on ühine eesmärk – nõuetekohane toit.»

Mida peaks tegema tarbija, kes võimaliku toidukäitlemise nõuete rikkumisega kokku puutub: olgu siis kaupluses, toidukohas või kodus kulinaaria- ja kondiitritoodete tootja puhul.

«Tarbijal, kes võimaliku toidu või selle käitlemise nõuete rikkumisega kokku puutub, on võimalus info edastamiseks pöörduda VTA poole. Info edastamisel tuleb jälgida, et teave sisaldaks andmeid, mis võimaldab järelevalveametnikul probleemiga tegeleda.

Vajalikud on andmed kaebusaluse objekti kohta: toote tarbimise/ostmise kuupäev, täpne nimetus, täpne ostukoht koos asutuse nime ja aadressiga, samuti tootja, turustaja või maaletootja andmed.

Võimalusel tuleb lisada ID-märk – see on loomset päritolu toodete pakendil olev ovaalne märk, mille sees toitu valmistanud ettevõtte tunnusnumber. Oluline on ära märkida ka toote «Kõlblik kuni» või «Parim enne» kuupäev ja see, kas toode oli pakendatud või ei. Pakendatud toidu puhul tuleb kirjeldada pakendi liiki, näiteks kas see oli kile-, tetra- või plastikkarbis.

Veel on oluline toote partiinumber, mis leitav toote pakendilt. Partii tähistusele eelneb täht «L». Partii numbriks võib olla ka üksnes «Kõlblik kuni» või «Parim enne» kuupäev.

Samuti on oluline edastada kaebuse sisu võimalikult täpne kirjeldus. Näiteks millised võrked had toidus on.

Kui toidul tundub olevat sellele mitteomane lõhn, maitse või värvus, tuleks seda võimalikult täpselt kirjeldada. Kui tarbija kurdab, et talle toidu maitse või värv lihtsalt ei meeldinud, siis sellisel juhul ei võeta vihjet menetlusse.

Tarbijal on alati õigus oma arvamust toiduportsjoni suuruse, toidu maitse, taldrikule paigutuse või muu taolise kohta avaldada, kuid sel juhul tuleb pöörduda otse ettevõtja poole.

Kindlasti tuleb teatada meile toidu tõttu tekkinud võimalikust tervisehäirest. Sealhulgas on oluline erialaspetsialisti kinnitus või põhjendatud kahtlus toidu ja väidetava tervisehäire seose kohta.

Kui tarbija edastatud teave jääb puudulikuks, ei ole kahjuks võimalik vihjet ega kaebust menetleda.

Vihje või kaebuse võib edastada vihjetelefoni 605 4750 või koduleheküljele www.vet.agri.ee/?op=ask3 kaudu.»

NÄDALA TEGIJAD

Nädala tegijad on Tõrva odaviskajad Tanel Laanmäe ja Magnus Kirt, kellel käsil senise karjääri edukaim hooaeg. Valter Kalamäe mälestusvõistlusel püstitasid mõlemad isikliku rekordi. Kirt täitis MM-normi, Laanmäe olümpianormi.

FOTOD: ÜLLA TAMM JA MIHKEL MARIPUU

KÜSITLUS

Kas vaatamata heitlikule ilmale tänavu ka suverõome maitsta olete jõudnud?

HELJU LEHES,
pensionär

«Arvan, et ikka olen saanud suverõome maitsta. Mul on maal lambad, kellega tegeleda, lisaks veel aed, kus tööd jagub. Kardan suurt kuumust – seega on hetke suveilm minule igati sobilik.»

DANEL JÜRJENSON,
autojuht

«Väga ei ole saanud nautida. Ilm on hetkel jama. Samas pole ka aega väga olnud, sest on palju tööd olnud.»

RISTO TENNER,
ekskavaatorijuht

«Olen ikka. Pisut olen reisinud mööda Eestimaad, kuid enamasti olen tööl olnud – seega ringi olen saanud sõita ainult nädalavahetustel.»

JEVGENI SKVORTSOV,
pensionär

«Olen ikka suve nautinud. Mul on väike mootorpaat ning käin näiteks kalal. Kala ikka jätkub, selles suhtes on täiesti taluline suvi. Kass näiteks nalga ei jää.»

MARIKA TROON,
Tsirguliina keskkooli õpetaja

«Loomulikult olen jõudnud nautida suve, kuna mul on pikk suvepuhkus. Olen käinud jalgrattamatkal, samuti marjul. Lapselapsega oleme jalgpalli mänginud ja vahel ka kohustuslikku kirjanlust lugenud.»

Valgamaalane

Vabaduse 38, Valga 68204.
ajaleht@valgamaalane.ee, www.valgamaalane.ee

ANNA VIHJE:
vihje@valgamaalane.ee, tel 766 3888.
Kuulutuste ja reklaami vastuvõtt toimetuses
E-R kl 9-17.

Sekretär/klienditeenindaja Tiina Saar
tel 766 1960, faks 766 1961 kuulutused@valgamaalane.ee.

Peatoimetaja Sirli Hомуha, tel 766 1962.
Tegevtoimetaja Jaan Rapp, tel 766 1976.
Reporterid: Sirje Lemmik, Rein Säinas, Lea Margus ja Taavi Niitsee. Suvereporterid: Dagny Viks ja Liisi Ploom.
Fotograaf Arvo Meeks.
Keeletoimetaja Aime Hõbejõgi.
Küljendaja Jüri Rüsülainen.
Reklaamitoimetuse peaspetsialist Ainar Tamm, tel 766 1978, ainar.tamm@ajaleht.ee.
müügispetsialist Viktoria Täht, tel 766 1977, viktoria.taht@ajaleht.ee

Ajalehe tellimine tel 766 1960.
Ajaleht ilmub kolm korda nädalas: teisipäeval, neljapäeval ja laupäeval.
Kuutellimus eraisikule 7,40 €, juriidilisele isikule 10,00 € indeks 69849.
Trükk: AS Kroonpress, Tartu.
Väljaandja AS Ühinenud Ajalehed.
Juriidiline aadress: Gildi 1, Tartu 51007, reg nr 11499445, KM reg nr EE101256889, a/a 221041728667, Swedbank, e-post: ajaleht@ajaleht.ee, arvete e-post: arved@ajaleht.ee

Finantsjuht Pilvi Sume, tel 447 7099, pilvi.sume@ajaleht.ee.
Toimetuse ei tagasta ega retsenseeri kirju kaastöid ning jätab endale õiguse neid toimetada ja lühendada. Autori aadressi ja isikukoodita kaastöid ei honoreerita. Toimetuse ei vastuta kuulutuste ja reklaami sisu ning õigekirja eest. Kõik ajalehes avaldatud artiklid ja fotod on autoriõigusega kaitstud teosed, mille reprodutseerimine, levitamine ning edastamine mis tahes kujul on ilma AS Ühinenud Ajalehed kirjaliku nõusolekuta keelatud. Kaebuste korral ajalehe sisu kohta võite pöörduda Pressinõukogusse, pn@eall.ee või tel 646 3363.

Nähtavasti külmkappide sisekorpustest alguse saanud prügimäele on kuulduste levides kuhjatud ka muud prahti. Kusjuures süüdlasi pole tõenäoliselt vaja kaugelt otsida.

FOTO: TAAVI NIITTEE

Tuumaraketibaasist on saanud kohalik prügila

TAAVI NIITTEE
taavi.niittee@ajaleht.ee

Valgamaa südames paiknenud nõukogu-deaegse tuumaraketi-baasi alale on tekkinud masendav prügimägi. Keskkonnakaitsjad ootavad kodanikelt vihjeid, mis aitaksid süüdlasi kindlaks teha.

Uniküla lähistel asuvast Rooni ja Nauska kaksikjärvest mõnisada meetrit kagu poole viib metsa betooneritud teeots. Rasketele sõjamasinatele mõeldud sillutus juhatab kunagise nõukogudeaegse tuumaraketi baasi territooriumile, kus varemete keskel seisab veel tänapäevani üks hiiglaslik angaar, mis kunagi hirmuäratavale relvale varju pakkus.

Angaarist üle tee, puude taga ja vahel, võib aga päikesepaistelisel päeval märgata helkimas midagi veidrat. Lähemale minnes avaneb masendav vaatepilt: betoonplaatidega kaetud lagendiku serva ja metsa alla on kuhjatud

terved mäed külmkappide sisekorpuseid, purukslõõdud telefonid ja kineskooppe, tolmuimejate kestadid ja muud kodutehnikat, autorehve, ehitusprahti, riideid, klaasi ja vihma käes mädanevat mööblit.

Mustaks põlenud betoon ja rehvide seest pärinevad traadirullid annavad aimu hiljutisest tulekahjust või siis metallikogujate kavalusest.

Tõenäoliselt isehakanud metalliärikad

«See on meile üks suur mu-reprobleem,» tunnistas Valgamaa Omaalitsuste Liidu keskkonnaosakonna juhataja Riho Karu, kelle sõnul avastasid nad piirkonnast aastatel 2012–2013 mitu sarnast kohta. Kõnealune, peamiselt poolesajast külmkapi-korpusest koosnev prügimägi, olevat neist aga teadaolevalt üks suurimaid ja tekkinud umbes samal ajaperioodil.

Külmkapi- ja tolmuimejakorpuste massiline arv paneb tahes-tahtmata esitama küsimuse, kes küll võib olla need sinna kuhjannud. «Eeldatavalt on selle prügi sinna vedanud inimesed, kellel puudub regulaarne sissetulek.

Mootorid ja metallkestad on eemaldatud, tõenäoliselt kokkuosetu viimiseks,» oletas Karu.

Tema arvates võib tegemist olla ka mingisuguse isehakanud ärimähe või ärimestega, kes näiteks ostavad inimestelt soodsa hinnaga külmkappe kokku, eemaldavad kõik väärtusliku ning seejärel vabanevad kasutustest korpustest. «Süüdlast ilmselt kaugelt otsima ei pea, sest vaevalt et keegi kaugelt sinna prügi hakkaks viima,» ütles Karu, vihjates sellega lähedalolevatele küladele.

Samas midagi tõestada olevat Karu sõnul praktiliselt võimatu, kuna isegi juhul kui taoliste jäätmete omaniku saaks kuidagi kindlaks teha, saab see alati öelda, et kraam on temalt varastatud. «Kui suudad tõestada, siis on tore, aga vastasel korral peab kinnistu omanik sellega tegelema.»

Süüdlast kindlaks teha ei ole õnnestunud

Õru vallavanemale Agu Kabritsale pole probleem samuti võõras. «Mind valgustati sellisest masendavast olukorrast esimesel töönädalal vallavanemana ja käisime seal ka kohapeal.» Nii Kab-

ritsa kui Karu teada on keskkonnainspeksioon prügilast aastaid teadlik olnud, kuid menetlus pole siiani tulemusi andnud. Samal ajal on kuuldused prügilast ümbruskandi inimeste seas levinud, mistõttu tuuakse sinna rämpsuhä juurde.

Keskkonnainspeksiooni nõunik Hiimot Marani andmetel on neile tõepoolest ebaseadusliku ladestamise kohast teatatud ning alustatud on ka väärtetoimetusega. «Paraku ei õnnestunud meil aga külmkappide ladestajat kindlaks teha.» Marani sõnul läheb sellisel juhul reostuse likvideerimise kohustus jäätmeseaduse kohaselt maaomanikule.

«Keskkonnainspeksioon ongi nüüd alustanud vastavasisulise haldusmenetluse maaomaniku suhtes,» ütles Maran, kelle teada on kinnistuomanik lubanud jäätmed käesoleva aasta lõpuks ka ära koristada ning võtta ühtlasi tarvitusele abinõud, et prügi toomist sinna tõkestada.

Keskkonnainspeksiooni saab jäätmeühikutest metsas teavitada telefonil 1313 või kirjalikult aadressil 1313@112.ee. Samuti on oodatud igasugune teave või vihjed jäätmete allikate kohta.

TABATUD HETK

Paistku päike või sadagu paduvihma – Valgamaa noormehed on ikka džentelmenid.

FOTO: TIMO ARBEITER

1,1

miljoni euroga doteerib majandus- ja kommunikatsiooniministeerium tänavu bussitransporti Valgamaal. Sellest summast 560 000 eurot on oodata teisel poolaastal. (BNS)

Võõras mees tuli kallale

Politsei andis teada, et 17. juuli õhtul ründas 36aastane joobes mees Valgas Jaama puisteel kortermaja trepikojas 32aastast naist, lüües teda mitmel korral rusikaga näkku.

Lõuna ringkonnaprokuratuuri pressinõunik Kristina Kostina kinnitas Valgamaalasele, et mainitud juhtumi asjaolude väljaselgitamiseks alustas Valga politsei kriminaalmenetlust kehalise väärkohtlemise paragrahvi alusel.

Nõuniku sõnul on praegu veel vara juhtunu kõigest üksikasjades rääkida, kuna uurimine on veel pooleli ja asjaolud väljaselgitamisel. Küll aga sai ta öelda, et olemasolevatel andmetel ei olnud kannatanu ja lööja omavahel tuttavad.

«Kannatanu oli sündmuse toimumise ajal kaine, ta sai näovigastuse, mis on ravisutuses fikseeritud. Väidetav lööja oli alkoholihoobes ning politsei viis ta sündmuskohalt kainenemisele. Täna ei ole kedagi kahtlustatavana üle kuulatud,» andis Kostina teada.

JAAN RAPP

Politsei otsis noormeest

Kolmapäeva, 22. juuli hommikul kella 9 ajal leidsid kohalikud elanikud Valgamaa Soontaga külas vana poe juurest mehe riided, mille juures olid telefon, alkoholipudel ja kassaviitung 21aastase Edwardi nimele. Teada oli, et noormees oli eelmisel õhtul sõprade seltskonnast lahkunud ning pärast seda teda enam kuni riiete ja asjade leidmiseni ei nähtud.

Politsei selgitas kohapeal välja, et poe kõrval oleva paisjärveni viis üks jäljerada. Kohale kutsuti päästjad – kontrollimaks, kas noormees võib olla ujuma läinud. Paisjärvest ega selle kaldalt aga noorukit ei leitud.

Korraldajad kontrollisid ka kõrvalasuvaid hooneid, kuhu noormees jalga puhkama võinuks minna. Kohale kutsuti ka jäljekoer, kelle saabudes ilmus kella poole kahe paiku välja ja otsitav noormees. Selgus, et ta oli lähedalasuvast võsas maganud ja temaga on kõik korras. (VM)

Korraldajad klaarisid suhteid

Politsei sai 20. juuli õhtul teate, et Palupera vallas asuvas majas lõi 52aastane mees 49aastast naist, kes sai juhtunu käigus viga.

Lõuna ringkonnaprokuratuuri pressinõunik Kristina Kostina kinnitas Valgamaalasele, et juhtunu täpsemate asjaolude väljaselgitamiseks on algatatud kriminaalmenetlus kehalise väärkohtlemise tunnuste alusel.

«Mainitud kriminaalmenetlus on algusjärgus, praegu tehakse esimesed menetlustoiminguid. Hetkeseisuga võib öelda, et tegevust on lähisuhtevägivalla juhtumiga.»

Kostina lisas, et kuigi esimesed ülekuulamised on juhtunuga seoses juba tehtud, ei ole kahtlustust 23. juuli seisuga kellelegi esitatud. (VM)

Fond parandab vaba aja veetmise võimalusi

Heategevusfondi MTÜ Koos Laste Heaks juhi Toomas Palu sõnul on igapäev juuli lõpuni võimalik saada ideid, et aidata fondi raha eest Valgamaa laste spordi- ja vaba aja veetmise võimalusi parandada.

Toomas Palu sõnul saab taotluse esitada 31. juulini veebilehel epiim.ee/kampaania ning ankeedi täitmine võtab vaid mõne minuti. «Meil on koos E-Piimaga läbiviidava heategevuskampaania jaoks kümneid tuhandeid eurosid, millega kohalikud väiksemad projektid teoks teha,» ütles Palu.

Esitamiseks sobivad kõik sportimise ja vaba aja veetmisega seotud ideed. Toetus peaks jääma kuni 3000 euro piirsesse ning projekt tuleb ellu viia käesoleva aasta lõpuks.

Laekunud sooviavalduste seast teeb valiku žürii, kuhu kuuluvad Jaanus Murakas, Toomas Palu, Elle Kull ja Hanna-Liina Võsa. Raha heategevuseks annab kohalike põllumehi ühendav piimatööstus E-Piim, mille igalt juulis ostetud juustu- ja võipakilt läheb fondi kümme senti. (VM)

Laekunud sooviavalduste seast teeb valiku žürii, kuhu kuulub ka Elle Kull.

FOTO: URMAS LUIK / POSTIMEES/SCANPIX

KÜSIMUS-VASTUS

Järgmisel nädalal võib Otepää vallas näha hulka maalimistarvetega inimesi – mis teoksil?

ENE-MALL VERNIK-TUUBEL, maali-laagri korraldaja: «Juba seitsmendat korda saab Kappermäe seltsimajas ja selle ümbruskonnas külaseltsi eestvõttel teoks maali-laager. Osalejaid on nii Valga- kui Tartumaalt.

Ega me väga ettevõtmist reklaaminud olegi, sest koos käib suhteliselt stabiilne seltskond. Siiski on igal aastal olnud ka uusi tulijaid.

Nagu igal aastal, maalime ka tänava loodust õlivärvidega. Valminud töödest avame järgmisel pühapäeval ka näituse. See saab tegelikult teoks proosalisel põhjusel: maalid on esialgu niisked ja pole mõistlik neid laagri lõppedes kohe kuhugi ära viima hakata.»

Tänava remont takerdub rahapuuduse taha

LEA MARGUS
lea.margus@ajaleht.ee

Mullu suvel kirjutasime Valgas Võru tänaval elavate inimeste murest viletsa teekatte ning raskeveokite tekitatava müra ja vibratsiooni pärast. Lahendust pole olukorrale siiani – nagu ka vastust mureliku kodaniku kirjadele.

Just vibratsiooni süüks pani Võru ja Välja tänav ristmikul elav ja maja renoveeriv Marko Nuuma praod maja tänavapoolses seinas ja langeva krohvi. Majaomanik nägi tookord olukorrale kolme lahendust: kiiruspiirangut, teekatte vahetamist või raskeveokite liikluse ümbersuunamist näiteks Laatsimõisa kaudu.

Nuuma oli oma murega tolleks ajaks pöördunud ka linnavalitsuse poole, kuid vastust ei saanud. Seejärel pöörduski ta ajalehetoietusse. Tookord andis linnavalitsus lootust, et olukord paraneb ehk järgmisel aastal.

Praeguseks on aga kõik Võru-Välja tänav kandis pealtnäha muutusetu. Muu hulgas «kaunistab» ristmiku endiselt jalakäijate meelehärmi suu lohk, mis vihmaperioodil muutub hiiglaslikuks lombiks ning teeb jalgsi liikumise võimatuks.

«Nagu uudistest lugeda võib, on vahepeal leitud 400 000 eurot Võru tänav tagaotsa kergliiklustee rajamiseks. See on muidugi väga tore, et kraavide asemele lõpuks ometi kõnni- ja rattateed tulevad, aga vaevalt see sõidutee olukorda parandab,» tõdes Nuuma nüüd.

Ka sel korral rõhutas ta, et kogu tee remondi asemel saaks kasutada odavamaid lahendusi, mis kas või ajutiselt kohalike elanike olukorda leevendaks. Kõige odavamana neist näeb mees raskeveokite lubatud sõidukiiruse piiramist. «Tuleks üles panna vaid mõni liikluskäik, kuid linnavalit-

sus pole siiani suutnud või tahtnud niigi palju teha. See näitab minu arust soovimatust elanike probleemidega tegeleda.»

Vastuseid ootab siiani

Teekatte hullu olukorraga võrdväärne on Nuuma meelest ignorantsus, mille osaliseks ta saanud on. «Mais möödus aasta sellest, mil linnavalitsusele raskeveokite teemal kirja saatsin, tänavu mais panin uue tee. Vastust pole kummalegi. Huvitav, kas linnavalitsusel, kes peaks lahendama ka elanike muresid, polegi kohustust vastata?»

Pigem tundub talle siiski, et asi on tahtmises või siis tahtmatutes – ja see tähendab juba viletsat linna juhtimist, saab linnakodaniku karmi hinnangut lugeda toimetusele saadetud meilist. Kirjutaja leiab, et see ignorantsus on

kahetsusväärne ja peaks uurima, mis seda ikkagi põhjustab.

«Miks nad ei suuda pöördumistele vastata, kuigi seaduse järgi neil see kohustus on? Kas tõesti on linnaametnikel tööd nii palju? Linnapilti vaadates tundub küll, et linn on pigem välja surnud ja ei toimu midagi, kui välja arvata tänavavalgustuse väljavahetamine, aga seda tehakse ka riigi saastekvoodi müügist saadud rahadega ...» imestab Nuuma.

Valga aselinnapea Enno Kase tunnistas, et kahjuks ei ole Nuuma töepoolest linnalt vastust saanud – siiski olnud tema tõstatatud küsimus arutelul liikluskorralduskomisjonis.

«Vabandan linnavalitsuse nimel härra Marko Nuuma ees. Edaspidi püüame selliseid olukordi vältida ja õigeaegselt vastata. Muredaga tulebki pöörduda lin-

navalitsusse ja kui vähegi võimalik, püütakse mure lahendada. Reegel on, et linnavalitsuse ametnik on linnakodanike teenistuses,» kinnitas Kase.

Kolm osa: kolm erinevat olukorda

Võru tänav kohta kostis Kase, et mõtteliselt saab selle jagada kolme ossa. «Esimene on üle kahe kilomeetri pikk lõik praktiliselt hoonestamata – elamud on kalmistutaguses kvartalis – alal. Seda püüame üle anda riigile või riigi abil korda teha.» Samas tõdes aselinnapea, et paraku ei ole riik siiani ülevõtmiseks valmisolekut avaldanud, samas jätkavad linnaühid tööd selle nimel.

«Teine osa on Lõuna tänavast hoonestatud ala lõpuni. Ka see lõik käib meile üle jõu. Taotlesime sellele toetust ja jäime ilma. Järg-

misel aastal taotleme rahastamise võimaluse avanemisel uuesti,» loetles linnapea asemik katseid riigilt raha saada.

Kolmanda osa moodustavad jalgratta- ja jalgte Lõuna tänav ristmikust kalmistuni. «Sellele koostame praegu põhitaotlust, sest eeltaotluse siseministerium rahuldas: 160 taotleja hulgas saatusime 16 õnneliku hulka, kellele raha lubati,» selgitas Kase ja täpsustas, et reaalne ehitus saab kõigi asjade klappimisel alata järgmise aasta kevadel.

Mis puutub raskeveokitesse, siis transpordi ümbersuunamiseks ei ole Kase sõnul sobivaid võimalusi. Samale järeldusele jõutud linna liikluskorralduskomisjonis.

Nokk kinni, saba lahti

«Kiiruse piiramine pikal lõigul ei anna soovitud tulemust ja eeldab

Võru tänavat pidi Valgast välja kulgejat jääb märk hoiatama ilmselt pikemaks ajaks, sest riigipoolset rahastust teekatte uuendamiseks ei tulnud ka sel aastal.

FOTOD: LEA MARGUS JA ERAKOGU

Pildilolev lohk teeservas on juba pikka aega jalakäijatele meelehärmi valmistanud – suure vihmaga saab sellest lausa tiik.

tihedat piirangust kinnipidamise kontrolli, mis ei ole lihtsalt võimalik ja otstarbekas,» tõdes Kase.

Tema sõnul võib ka öelda, et mida rohkem Võru tänavas autode ja ka veoautode liikumist piirata, seda vähemaks jääb võimalusi saada abi riigilt, kuna abi andjad saavad öelda, et milleks teile raha, kui liiklus puudub. «Vahene transiit – keskmiselt 44 autorongi ööpäevas – oligi üks põhjus, miks me ei saanud sel aastal raha teekatte uuendamiseks.»

Kui Nuuma leiab, et peale linnavalgustuse uuendamise linnaelanike heaolu nimel muid töid justkui ei tehtagi, siis ringi liikudes on näha, et mõnel tänaval teekatte parandustööd siiski käivad ja paigaldatakse uusi asfaltkatteid.

Augusti lõpuks saavad uue katte teelõigud Riia tänavalt Vee tänavani ja Vee tänav kinnistute nr 1, 1a ja 3 piires, samuti Mäe tänav Põllu ja Kalda tänav vaheline lõik. Tööplaanis on ka tänavalõik Pärna puistest Siili keskuse, andis Kase juunikuus teada intervjuus Valgamaalasele. Teelõigu ehitamise rahaline võimalus selgub pärast aukude parandamist, kõnniteede ja uute katete ehitust Vee ja Mäe tänavale.

Kraavide kaevamisel tuleb tee-ehitaja sõnul ette ka halbu üllatusi, viimast oli neljapäeval tööseisaku põhjustanud reaktiivmürsk.

FOTOD: ÜLLA TAMM

Selline, RMK mõistes tavalise metsatee uuendamiseks kaasnev masinapark sügavas metsas võib marjulisele üsnagi šokeerivalt mõjuda.

Marjulisi üllatas tee-ehitus, teerajajaid aga ehmatasid lõhkekehad

LEA MARGUS
lea.margus@ajaleht.ee

Tõlliste vallas Uniküla kandi metsas üllatasid teisipäeval marjulisi suurejoonelised kaevetööd.

Toimetusele teoksilolevast teada andnud naise sõnul käisid tööd suurte masinatega kilomeetrid metsa sees, Valga-Tartu maanteelt pärast Tsiguliina risti maha Uniküla teele keerates.

«Vanasti oli seal Rumba kruusakarjäär. Mäletan veel, kui Vene ajal neid sõjaväehitisi sealsamas lähedal tehti, veeti sealt kruusa,» meenutas marjuline, kes oma nime leheveergudel näha ei soovinud. «Metsas ei tea ju, kuidas need vala piirid jooksevad, aga mulle endale tundub, et see on Tõlliste valla servas.»

Naisele tundus, et tegu on väga suure projektiga: kaevatakse magistraalkraave ning käivad väga hoolikalt ettevalmistustööd. Inimesed, kes olid tulnud sinna kanti mustikale ja seenele, olid naise sõnul hämmastuses.

«Seal olid teodoliitidega mehed, nivelleerisid maakallet,» märkis naine asjatundlikult. «Tükk aega vaatasime imetusega, et mis seal sünnib – võim-

sad kallurid vedasid kruusa, suur hunnik oli seda juba veetud ning masinad olid tee üsna rööpaliseks sõitnud. Koguni tekkis kahtlus, et kas siit välja saabki, väike auto võis põhja peale kinni jääda.» Õnneks ei läinud nii: pääseti ikka välja.

Kõnealune kant on üsna kõrvaline, Uniküla küla keskusest sealt mitu kilomeetrit. «Minu meelest on see lausa inimtühi koht: ei kuule seal käies koerahukumist ega inimehäält,» rääkis marjuline, kellele Tõlliste on lapsepõlve kodukant.

RMK Valgamaa metsaülem Risto Sepp kinnitas, et tegu on metsatee kapitaalremondiga. «Seal käivad praegu juurimistööd ja kraavide kaevamine kahele poole teed ning Rumba karjääri juurde viivat teed me ehitamegi,» teavitas Sepp. «Tee ehitusel ikka käib ju pinna koorimine ja väikeste kraavikes- te kaevamine kahele poole,» lisas metsaülem kõrvaltvaatajale mastaapsena tunduva töö kohta.

Ta kinnitas, et kui tee-ehitus ei nõua just lühiajalist sulgemist, peaks suurema osa ajast olema tee läbitav.

Neljapäeva pärastlõunal andsid Uniküla kandi metsas suurtest töödest aimu

ainult vastsed silutud teed ja ehitatava teelõigu lõpus tööseisakul suured masinad.

Ilmnes, et pikema pausi töös tingisid kaevetööde käigus välja tulnud lõhkekehad. Tegemist oli reaktiivmürskudega M31, mis ühe teetöölise sõnul olid hiiglaslikud, umbkaudu pooleteise meetri pikkused. «Kui kopajuht nägi, et oli lõhkekeha välja kaevanud, sai ta masinast ikka väga kiiresti välja.» Seejärel teatanud tee ehitajad päästeteenistusse.

«Selline leid on meile tegelikult parass õnnetus, sest tähendab tööseisakut senikauaks, kui demineerijad kohal käivad ja lõhkekehad ära viivad või kohapeal lõhkavad – tänase päeva võib maha kanda,» rääkis Sepp ja lisas, et seekordsed leiud tehti kahjutuks kohapeal.

«Kästi minna lausa maantee äärde välja, oma paari kilomeetri kaugusele, kuid sinnagi oli kõmakas kuulda ja maa pörus,» andis mees mõista, et tegemist oli äärmiselt ohtliku olukorraga.

Metsas lõhkekeha leidjad peaks leust tingimata teatama. Mingil tingimusel ei tohiks hakata leitud sõjamootna ise liigutama, veel vähem transportima.

REIN SÄINAS
rein.sainas@ajaleht.ee

Üha enam aitavad valdades turvalisusel ja heakorral silma peal hoida turvakaamerad. Hiljuti said kaamerad üles ka Tõlliste vallas.

Vallavanem Madis Grossi sõnul paigaldati valda kümme kaamerat: neli Tsirguliina alevikus, kolm Laatre alevikus ja kolm Sooru külas.

«Kaamerad on töös olnud kaks kuud ja selle aja jooksul suuremaid korrarikumisi ega vandalsmi juhtumeid ette tulnud ei ole. Seadmed on soetatud ja paigaldatud vallaeelarve vahenditest. Järgnevatel aastatel püüame jõudumööda veel niinimetatud strateegiliselt tähtsatesse kohtadesse kaamerad juurde panna, näiteks Sooru paisjärve rannaala valvama,» lubas vallajuht.

Kaameratel on kaks peamist ülesannet: valvata vallaelanike vara ja vajadusel anda politseile infot läbisõitjate kohta. «Need on abivahendid ennetustöös ja aset leidnud süütegude tõendamisel,» rõhutas Valga politseijaoskonna piirkonnavanem Marek Käis. «Politseametnikel on võimalus otse pilti ka patrullautos tahvelarvuti vahendusel jälgida ning vajadusel kohe õigusrikkumisele reageerida.»

Madis Gross tõi välja, et turvakaamerate pilti avalikult jälgida ei saa. «Salvestisi kasutatakse ainult õiguskorra rikkujate tuvastamiseks. Seega inimeste privaatsust nad eriti ei häiri, küll aga aitavad meil tagada turvalisemat elukeskkonda. Tuleb nõus olla sellega, et üks asi käib ikka teise asja arvelt. Kui me kõik oleks korralikud, ei oleks kaameraid ju vaja.»

Turvakaamerate valvas pilk on Tsirguliina aleviku heakorral ja turvalisusel silma peal hoidnud juba kevadest. FOTO: ARVO MEEKS

Tõlliste valda hakkasid jälgima valvekaamerad

Umbes aasta jagu on turvakaamerad käigus olnud Hummuli vallas. Kaetud on Hummuli alevik ning Soe ja Ransi küla. «Kaamerad on ühendatud politsei süsteemiga, kust neid ka jälgitakse. On olnud juhtumeid, mis ongi kaamera abiga lahendatud,» rääkis Hummuli vallavanem Enn Mihailov. Valvesüsteem on välja ehitatud valla rahaga ning vallavanema sõnul on 2016. aastal plaanis veel kaameraid lisada.

Tõrva linn võttis esimesed kaamerad kasutusele juba 2009. aastal. Kaameravalvega on linnapea Maido Ruusmanni sõnul kaetud keskvaljaku ala, gümnaasiumi ümbrus, noortekeskuse ala ja osa Vesikjärve puhkealast. «Nii mõnegi õigusrikkumise lahendamisel on neist kasu olnud. Koostöös politseiga oleme ära kaardistanud potentsiaalsed kohad, kuhu kas hooajaliselt või alaliselt on plaanis paigal-

dada täiendavaid kaameraid.»

Kuigi Ruusmann on seda meelt, et kaamerad inimeste privaatsust siiski teatud määral piiravad, möönis ta samas, et need on ju paigaldatud meie endi heaolu ja vara kaitseks. «Arvan, et igasugust jälgimist, ka kaameravalvet, peab olema nii vähe kui võimalik, aga nii palju kui vajalik, et nii tõrvakatel kui meie külalistel oleks siin turvaline olla.»

Suvelaager pakkus keele- ja kultuurikümblust

LIISI PLOOM
liisi.ploom@ajaleht.ee

Tramburai ja Bamba suvelaager Kaagjärves võõrustas peale Eesti laste noori mujalt Euroopast, Aasiast ja koguni Aafrikast. Nii said laagrilised lisaks meelelahutusele ohtralt kultuurikümblust.

Kuuapäevane kokkusaamine Kaagjärve mõisas lõppes eile ning laagri juhataja Maritta Pillaroo kinnitas, et osalised jäid väga rahule.

Ka avaldas ta heameelt, et nende esimese rahvusvahelise laagri leidsid üles noored maailma eri nurkadest. «Meie seekordsed laagrilised on pärit isegi nii kaugelt kui Malaisiast ja Tuneesiast. Samuti on esindatud Euroopa – näiteks Slovakkia ja isegi Island.» Eestist oli osalejaid Tallinnast, Tartust ja Pärnust.

Lisaks toredale suvisele ajaveetmisele said lapsed harjutada võõrkeeli ning teha lähemalt tutvust teiste kultuuridega. «Oleme inglise keeles hästi hakkama saanud. Alguses muidugi selgitasime välja laagriliste keeletaseme, kuid tuleb tõdeda, et isegi meie noorimad, 12aastased, said kõik jutud inglise keeles räägitud,» sõnas Pillaroo.

Esimene päev kulus tutvumiseks ning see õnnestus hästi, eri rahvused suutsid õhtuks leida ühise keele. Teise päeva sisustasid esitlused, mille tegid juhendajad, kes rääkisid oma töö- ja elukogemustest ning sellest, kuidas nad laagrisse jõudsid.

Samuti said kõik osalejad võimaluse tutvustada oma kultuuri ja rahvust. Näiteks valmistas Tuneesia tüdruk kuskussi ja tutvustas vürtse, Slovakkia esindaja pakus kodumaiseid maiustusi ning tutvustas nende valmistamist.

Laagriliste päevad olid tihedalt

Mõne ülesande puhul pidi kaaslasti lausa pimesi usaldama.

Neljapäeval aset leidnud tegevused nõudsid laagrilistelt parajas koguses nii ajugümnaastikat kui ka paindlikkust. FOTOD: ÜLLA TAMM

Kauaaegne metsavaht saab elutööpreemia

Täna Helme valla päeval austab omavalitsus elutööpreemiaga põlist Taagepera metsaülemat Juhan Tambergi.

Helme vallavanema Tarmo Tamme sõnul selgus ka tänavune elutööpreemia saaja tavalisel viisil. Vallavalitsus vaatas laekunud ettepanekud üle, volikogus leidis aset hääletamine ning enamushääled kogunud kandidaat võitis.

Vallavanem kinnitas, et vastne elutööpreemia saaja väärib tunnustust igal juhul. «Juhan Tambergi elutöö teene tuleb metsanduse valdkonnast. Juhan on aastakümneid tegutsenud Taagepera piirkonnas metsavahina.»

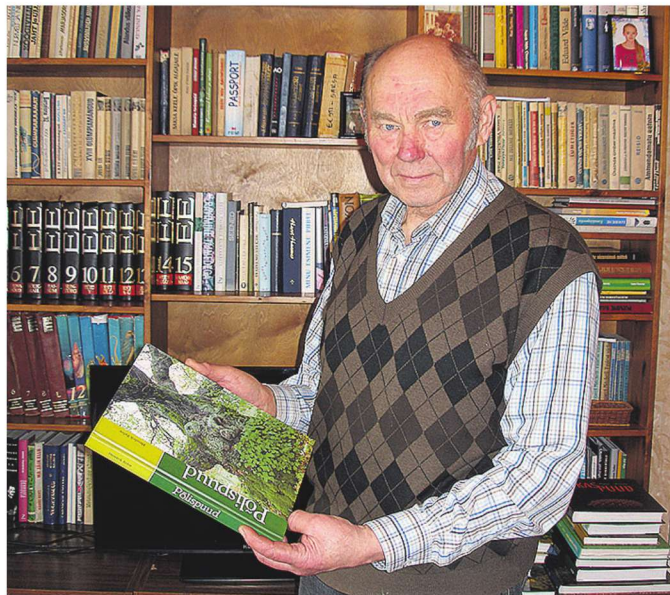
Lisaks märkimisväärsele tööalasele pühendumisele tõi Tamm välja, et Tamberg on varasematel aastatel pika aja jooksul igal võimalikul moel kogukonna asja ajanud ning end igati aktiivse vallakodanikuna üles näidanud. «Ta on alati julgenud kindlalt oma seisukohti kaitsta ja sirge seljaga oma arvamust ning mõtteid välja öelda.»

Tamberg ise ütles, et talle tuli uudis tunnustusest suure üllatusega – seda muidugi positiivses võttes. «Ma tõesti ei osanud sellist austusavaldust oodata,» kõneles Tamberg ja lisas, et väga meeldivaks kujunes ka teavitamine tema elutööpreemia võidust. «Toreda ja rõõmustava uudise tõi minuni Helme vallavolikogu esimees Ave Visor isiklikult.»

Mees kinnitas, et igasugune tunnustus on alati oluline, kuid eriliseks tegi talle tunnustuse just asjaolu, et see anti pikaajalise töö eest. «Minule on tähtis, et tunnustus tuli 39 aasta pikkuse töö eest metsas,» kõneles metsavaht. «Metsas ja tuttavatel radadel käimine tuletavad mulle alati meelde erinevaid elukäike ja -hetki varasematest ajaperioodidest.»

Elutööpreemia saab Juhan Tamberg kätte täna veidi pärast Helme valla päeva ametlikku algust. Vallajuhid autasustavad meest tänukirja, valla vapimärgi ja 350eurose rahalise preemiaga.

DAGNY VIKS

Elutööpreemiaga pärjatakse igipõlist metsavahti Juhan Tambergi, kes tunnustuse üle suurt rõõmu tunneb. FOTO: ARHIIV

Metsas möllavad muusad

Paluperas vallas Paluveskil leiavad 27.–31. juulini aset maapiirkonna noorte õppepäevad «Metsa muusad Valgamaal».

«Õppepäevade eesmärk on kogemuste vahetamine noortega tegelevate organisatsioonide vahel, et maapiirkonna noortekeskus suudaks pakkuda sotsiaalsete väärtustega teenuseid ja tegevusi,» selgitas Paluperas valla noortejuht Mari-Liis Vanaisak.

Oluline osa õppepäevade puhul on tema sõnul sidustada tavaperekondades elavaid noori ning lastekodude lapsi. Õppepäevade meeskonnavaimu kasvatamise ja omavahelise tulemusliku sidumise eest hoolitseb Kaitseliidu Valgamaa maleva meeskond.

Õppepäevadele on Vanaisaku kinnitusele tulemas üle 150 noore, kes erinevad üksteisest nii sotsiaalse tausta kui majanduslike võimaluste poolest. «Nelja päeva jooksul läbivad noored põnevaid töötubasid ning võtavad ette ühisülesandeid. Paintball, esmaabi, vibu laskmine ja luureraport on ainult väike osa pikast töötubade ning ühisülesannete nimekirjast.»

Tegevused viiakse läbi projektitoe abil. Projekti rahastab EMP toetuste Vabariikliku Fondi Avatud Eesti Fondi vahendusel. (VM)

Mängida saab ka värvikuulimäng. FOTO: ARVO MEEKS

LEA MARGUS
lea.margus@ajaleht.ee

Kuigi Valga kõrghaljastus ei hiilga küllusliku liigirikkusega, võib dendroloogiahuviline leida siitki üllatavaid liike ja linnaaednikult Anne Vaigrelt hea ülevaate. Kuulates Vaigret, tundub, et ta tunneb linnas igat puud – paljude kohta on tal rääkida oma lugu.

Eraldi äramärkimist haljasalade hulgas väärib Valga linnapark. Ligi seitsme hektari suuruse, omapärase reljeefiga pargi rajamist alustati aastal 1902, pargi rajaja oli Karl Taklaja, kelle plaani järgi telliti ja pandi mulda puud. Park valmis lõplikult 1913. aastal.

Kõigest harilik kuusk

See raamatukogu ja kultuurimaja vahel kasvav puu ei ole sugugi mõni eriline okaspuuliik, hoopis kanada kuusk «Conica», mis tavapäraselt küll selline välja ei näe. Kunagi peenrasses istutatud puu leiti ühel päeval räsituna, koguni niivõrd, et kaaluti see välja kaevata. Siis aga hakkas Anne Vaigrel puust nagu natuke hale ka ja ta proovis sellele siit-sealt lõigates enam-vähem korralikku välimust anda.

Nüüd laiub graniidisõelmetega ülepuistatud peenras uhke puu, mis mõeldud seisatama sunnib ja juurdlema paneb, et millise puuliigiga küll tegu võiks olla.

Mandžuuria pähklipuu

Ilusa pargipuuna Eestis levinud mandžuuria pähklipuu on tunduvalt külmaõrnama kreeka pähklipuu sugulane. Tema septembris valmivad viljad, mis viie-kuue kaupa kobarais, on küll söödavad, kuid erinevalt kreeka pähklist on nendes söödavat osa üsna vähe ja selle väheshe kättesaamine vaevaline – puud lõhkuma minna ei ole mõtet.

Pähklipuu paarissulglad lehed kasvavad kuni meetri pikkusteks, värvuvad sügisel kollakaspruuniks ning varisevad üsna ruttu. Sõrmede vahel katki tehtud lehel on võrtsikas lõhn, meenutab veidi loorberit. See Sade pargi pähklipuu on avalikus linnaruumis ainuke.

Linna haljastusspetsialistil Anne Vaigrel on pargipuudega veidi eriline suhe. Ta teab rääkida päris paljude puude lugusid, nii kurvemaid kui õnnelikku lugu.

FOTOD: LEA MARGUS JA ÜLLA TAMM

Linnapuude taga pole mets, vaid oma lugu

Huvitavaid puud on veel Sade pargis, Pedeli ümbruses, kalmistutel ja suisa tänavate ääres – rääkimata eramajade aedadest. Tegime Valga linnavalitsuse linnahoodlusameti haljastuse vanemspetsialisti ehk linnaaedniku Anne Vaigrega linnale ringi peale ja proovisime oma leiud kaardistada.

Linnapargist leidsime teiste hulgas alpi seederdmänni, tatari vahtra, hariliku robiinia (neid on ka turu juures ja Toogipalu kalmistul), hõbehaava, hõberemmelga, ginnala vahtra ja dekoratiivõunapuid.

Sade pargis püüdsid pilku hariliku haava leinavorm, mandžuuria pähklipuu, ginnala vaher, hõbevaher, serbia kuusk.

Lisaks leidub linnapildis harilikku ebatsuugat, amuuri korgipuid, hõbepärna, sangleppa, hariliku kuuse eri vorme, elupuu vorme, halli nulgua, pihlakasorte, lehist, torkavat kuuske, läänepärna, kadakaid ning tavapäraseid puud nagu harilikud pärnad, tammed, pihlakad, kuused, männid ja hobukastanid, arukased, remmelgad, harilikud ja pensilvaania saared.

Amuuri korgipuu

Korgipuu koor on õhem kui korgitammel, häid pudelikorke sellest ei saa, kuigi Ukrainas kasvatatakse amuuri korgipuid korkide tootmiseks. Kuigi korgipuude kodu on Ida-Aasias, kasvab meil mitmel pool parkides vanemaid korgipuid, mis on üle elanud kõik viimase saja aasta külmad talved.

Korgipuu suured liitlehed meenutavad kujult natuke saare omi. Pealt on need tumerohelised ja läikivad, alumine külg on hallikasroheline. Lehtedel on tugev omapärane lõhn nii nagu teistelgi sama sugukonna taimedel. Lehed puhkevad kevadel hilja ning varisevad sügisel varakult, see-eest on tal päris kenad rohekad õiekobarad ja sinakasmustad marjad, mis tegelikult on küll luuviljad.

Viljad süüa ei sünni, kuid püsivad kaua puus – mõnikord kuni kevadeni. Eriti vanematel puudel on paks omapärase mustriga pikivaoline koor, mis isegi külmal talvel palja käega katsudes tundub soe.

Valgas leiab amuuri korgipuid Toogipalu kalmistult ja Pargi tänavalt – seal on neid lausa 100 meetri pikkuse alleena, mis võetud looduspärandina kaitse alla.

Dekoratiivõunapuu

Õunapuu sobib ka silmailuks. Kevadel säravroosas õitevahus on ta tõeline pilgupüüdja, teda võib kasvatada nii üksiku puuna kui suurema grupina. Viimasel juhul saab seda roosat ilu siiski ehk pisut liiga palju. Need puud on linnapargi servas, spordihalli juurde viiva tee ääres ning on oma ilu tõttu ka rüüstamise ohvriks langenud. Mõõdujad kipuvad õites oksa endale vaasi mürdma.

Alpi seederdmänd

Linnapargis kasvav seederdmänd on tõenäoliselt üle saja aasta vana. Jäänuk veel vana pargi ajast. Anne Vaigre sõnul näitavad seda ka mõne aasta taguse inspekteerimise andmed.

«Ta oli siin võpsikus ega olnud alguses nähagi, lõikasime ta välja», kirjeldas ta vana seetri õnnetut lugu. «Oli viitu vajunud. Ometi on seederdmännil väga sügav juurestik, kuid ilmselt oli see nii teiste puude tõttu, need ei lasknud tal ülespoole pürgida.» Arboristid tegid puule sideme, mille najal see end nüüd püsti hoiab. Kõrvalolev vaher on männile nüüd tugisiku rollis.

Alpi seederdmänd on eriti noorem eas aeglase kasvuga, see-eest väga külmakindel. Okkad kinnituvad nagu teistel seederdmändidel viiekaupa, käbides olevad seemned on söödavad.

Pajude mitmekesine valik

Pajud on suur ja huvitav taim perekond. Maailmas on neid üle 300 liigi, Eestis aga looduslikult 20 liiki. Kõikidel on ühine ladinakeelne perekonnanimi, kuid eesti keeles on osa neist endale saanud nimeks hoopis remmelgas.

Linnapildis on pajude peamine väärtus ilupuuna. Eri liigid sobivad kokkuvõttes kõikidesse kasvutingimustesse. Osal neist on ilusad läikivad, tumerohelised, hõbedased või punakad lehed. Teistel on suured kaunid urvad, kolmandatel pikad kaunit rippuvad oksad. Mõnel aga omapärane ümara kujuga võra.

Ka nende paljundamine on lihtne: tuleb vaid oksajupp või vai maaesse pista ja sellele tulevad piisava niiskuse korral ise juured alla. Hea ülevaate saab Valga linnapiilt kaunistavatest remmelgaliikidest Pedeli paisjärve ääres jalutades.

Vanasti oli pajul ka praktiline otstarve. Siis istutati puud liigniisketesse kohtadesse, et nad maast vett välja imeksid. Selleks oli eriti sobiv hõbepaju, mis oli suurekasvuline ja ühtlasi väga dekoratiivne.

Hariliku jalaka leinavorm

Selle Jaama puisteede ehitaja jalaka kohta teadis üks Valga linna auväärses eas elanik rääkida, et omal ajal asus see surnuala piirides. «Minu teada peaks see olema leinapuu, mis näitab matusepaika, see on ju vana surnuala ase.» Kunagine muuseumitöötaja meenutab ka, et tee, mis praegu jääb puust pargi poole, läks tol ajal teiselt poolt ning vana tänav jäi sootuks raudtee poole ning praegune tee ja pargipoolne osa oligi surnuala ala.

Teadja oletab, et puu on üsna vana, sest matmine kalmistule lõpetati tema mäletamist mööda 1942. aastal.

«Seda vanust saavad täpsemalt öelda dendroloogid, kes kunagi selle puu südamikku vaatavad.» Naine ise pakub puu vanuseks üle saja aasta. «Millal neid iluluid hakati Eestisse tooma? Kujutan ette, et üleelamise sajandivahetuse kanti. Ja tulid need sel ajal ju tollal Saksamaalt või Preisimaalt, aednikud olid tollal enamasti sakslased,» arutleb naine loogikat appi võttes.

Rohked püramiidvormid

Linnapildis leidub ka püramiide – puudesse vormituna. Lisaks juba nii tavaliseks saanud elupuudele linnahaljastuses ja eraaedades saab näha ka hõbehaava, jalaka ning tamme püramiidvorme. Kõige uhkemalt neist kõrguvad Pärna puistee lähedal Pedeli paisjärve äärsed hõbehaavad.

Puude püramiidvormid on eelistatud just oma dekoratiivsuse ja eristuva võrakuju poolest. Need sobivad istutamiseks haljasaladele, millel tahetakse näha puud, kuid ühtlasi anda ka võimalikult palju päikesevalgust – näiteks väiksematesse koduaedadesse.

Harilik hobukastan

Sekka ka peaaegu igapäevane puu. Harilik hobukastan on saanud meile nii igapäevaseks, et paljud meist ei märkagi enam tema imeilusaid õisikuid ja vilju, mis lastele nii palju mängurõõmu loovad.

Aednikud hindavad hobukastanit eelkõige kauni lehestiku ja eriti kevadiste suurte õisikute tõttu, mille tõttu paistab hobukastan eemalt vaadates kevade lõpuks küünaldega ehitud jõulupuuna.

Tohtritegi hulgas on hobukastan au sees. Temast valmistatakse arvukaid rohtusid väga paljude tõbede, sealhulgas reuma, kõha ja veresoonte laienemise puhul.

Hobukastani kodumaa on Vahemere maades. Eestisse on ta ilupuuna sisse toodud 18. sajandil. Kuigi meie kliima näib hobukastanile sobivat, on enamik kastanipuid parkidesse ja aedadesse istutatud. Kastanimunast hakkab uus puu harva kasvama, vaid soojal kevadel ja tuultest varjatud kohtades.

Hobukastani vilju süüa ei maksa, söödav kastan kasvab hoopis soojemas kliimas – Vahemere maades, Kesk-Euroopas ja Kaukaasias – ja kuulub meie hobukastaniga hoopis erinevatesse taimesugukondadesse.

Ka kehastumine kellekski teiseks pole Riemannile võõras. 2012. aasta juunis aitas ta esimese eestlasest linna juhi Johannes Märtsoni rollis linna-ekskursiooni läbi viia.

Priit Riemann Valga muuseumi arheoloogiasaalis, kus päris tihti tuleb külastajatele ringkäike teha.
FOTOD: ARVO MEEKS, JAAN RAPP JA ÜLLA TAMM

Priit Riemann – laulev ajaloolane

Alati teeb rõõmu kohata inspireerivaid inimesi ja üheks selliseks on kindlasti Priit Riemann – üdini rõõmus pereisa, kes teaduritöö kõrval Valga muuseumis jõuab käia laulmas koguni kahes Valga kooris. Kuigi muuseumitöö on tema sõnul pigem vaikselt omaette nokitsemine, on tal sealgi ette tulnud ootamatusi ja üllatusi.

LIISI PLOOM
liisi.ploom@ajaleht.ee

Isiklikult tunnen Priitu ajast, kui sattusin kaks suve tagasi Valga muuseumi tööle. Pooletise aasta jooksul, mil ühes kollektiivis töötasime, tundus Priit üdini positiivsusest pakatav inimene olevat. Loomulikult võis selles rolli mängida ka tõsiasi, et oleme mõlemad ühe eriala inimesed ja seetõttu sai ikka ja jälle meenutatud ühiseid kogemusi õppejõududega või arutatud erinevaid minevikusündmusi.

Riemann ei ole põline valgallane, vaid sattunud siia väikese rännaku tulemusel. «Olen liikunud üsna ebatüüpilisel viisil põhjustatuna,» täpsustab ta. Nüüd on ta oma elupaiga leidnud siin, Läti piiril asuvas Valgas. «Sündisin Raplas, kuid koolis käisin hoopis Vändras, kus lõpetasin ka keskkooli.»

Punane rätik ajaloolastele

Pärast seda asus Priit õppima Tartu Ülikooli ajaloo teaduskonda ning mehe enda sõnul oli sellel ka kindel põhjus. «Juba keskkoolis oli ajalugu kindlasti üks lemmikaineid. Kuigi õppisin matemaatika ja füüsika eriklassis, läksin kõrgkooli ajalugu õppima. Samas olid kooliajal meeliskäimad ka geograafia, matemaatika, bioloogia ja füüsika.»

Kuigi ta on ajaloolasena humanitaareriala esindaja, on huvi reaallainete vastu teinigi kord põhjustanud huvitavaid olukordi. «Ülikooliajal kui kursusekaaslaste ees sai mainitud matemaatikat, mõjus see neile kui punane rätik

härjale.» Priidu puhul oli aga pigem vastupidi.

Pann keset lauda

Ülikooliajast pajatab muuseumitöötaja suure rõõmuga. «Kui 1991. aastal ülikooli astusin, oli üks kursusekaaslastest Anti Selart, praegune Tartu Ülikooli ajaloo ja arheoloogia instituudi juhataja, kellest juba bakalaureuseõppes võis arvata, et temast tuleb ilmselt teadlane.»

Tudengipölv – nagu ikka – mõõdus Priidulgi suuremalt jaolt kas ühiselamus, ülikooli raamatukogus või kohvikus.

Söögitagemine käis ühiselamukoogis, mida oli korruse peale üks. «Tavaliselt kui keegi süüa tegi, tuli terve korrus kokku – pann praekartulitega pandi keset lauda ja taldrikutest polnud juttugi,» meenutab Priit eluolu ühisköögis, tōdedes, et elu ühiselamus oligi pidev jagamine. «Kellel oli kartulit, kellel mõni lihakonserv – ja kellel kanad, see tõi jälle mune.» Eks tuli ette ka äpardusi ja mõnikord meenutasid keedumakaronid pigem jahuklimpe.

Tagasi vaadates tõdeb mees, et ainus asi, mida ehk kahetseda, on see, et ta omal ajal ühessegi korporatsiooni ei astunud. «Kuid seejärel jõudsin hoopis koorilauluni.»

Laulev ajaloolane

Ülikooliajast saigi Priit külge kooripisiku. «Sattusin katsetele – nii jõudsingi koorilauluni ning tegelesin sellega kogu kooliaja – alates teistest semestrist lõpetamiseni 1996. aastal.

Peale pildiloleva segakoori Rõõm laulab Priit Riemann (tagareas vasakult teine) ka Valga kammerkooris. Seni on mehel õnnestunud end kahe koori vahel jagada.

«Nüüd laulan kahes Valga kooris – Rõõmus ja kammerkooris –, kuid enne ülikooliõpingute algust ei teadnud ma koorilaulust midagi. Ka tunnistas ta, et nooti ta ei tunne. «Mul on keeruline teha vahet, kas tegemist on do, re või miga, kuid noodipikkused ja heli liikumise suuna tunnen ära ning seni olen hakkama saanud.»

Kuigi kahes kooris laulmine on paras aja planeerimine, pole tal seni osalemisega muresid ette tulnud. «Ühel kooril on proov esmaspäeval, teisel jällegi neljapäeval.» Samas tõdeb Riemann, et seni pole õnneks muresid olnud, et üht koori peab teise arvelt eelistama hakkama. «Seni pole tõesti esinemisi väga kattanud. Ja suure laulupeo puhul pole niikuinii vahet, millise koori juures parasjagu olla. Tähtis on pigem olla õige häälerühma juures.»

Välja on ka kujunenud nii mõnigi lemmiklaul. «Kindlasti on üks selline «Ta lendab mesipuu poole», või 1994. aasta üldlaulupeol lauldud «Eesti missa».» Viimast peab ta üheks parima üles-

ehitusega teoseks.

«Kõige keerulisem on olnud Beethoveni missa C-duur. See oli üks esimesi teoseid, mida selgeks pidin õppima. Kuid pool aastat proove ning sekka lisatunde ning selgeks see lõpuks saigi,» räägib Priit ja lisab, et oma osa oli ka kindlasti sellel, et tegemist oli ladinakeelse teosega.

Hädavajalikud võõrkeeled

Ajaloolasena pole keeleõpe Priidust kaugelt jäänud. «Ülikooliaja lõpuks oli põhimõte, et räägiti nii saksa kui inglise keelt, sekka näiteks vene ja ladina keelt.» Samas tõdes ta, et kui uurida kas või Eesti ajalugu, ei saa siingi hakkama pelgalt eesti keelega. «Ajaloos on see väga väike ajavahemik, kus materjalid on eesti keeles. Põhiliselt on allikmaterjalid saksa, vene või mõnes muus võõrkeeles.»

Töölalastel puutub ta üsna palju kokku naaberlinna Valka koduloomuuseumiga ning veelgi sujuvama koostöö nimel kaalub läti

keele õpet. «Praegu on see küll tulevikumuusika.»

Keeleõppe tähtsust rõhutab Priit juba sellepärast, et oma töö tõttu muuseumis tuleb tal aeg-ajalt ka giid olla. «Gruppide puhul on piirav 25 inimest. Kui neid on rohkem, teeme grupi pooleks – muidu on keeruline selgitusi jagada.»

Õpetajast giidiks

Giiditöös võib leida sarnasusi pedagoogiatega, mida Priit pidanud 15 aastat oma elust. «Enne Valga muuseumi jõudmist töötasin 2009. aastast Lüllemäe ajalooõpetajana. Siis sai mulle selgeks, et õpetajaamet pole päris minu jaoks ning seetõttu sattusingi tööle muuseumisse.»

Kolme ja poole aastaga on ta nüüd muuseumitöösse sisse elanud ja oskab välja tuua erinevused võrreldes tööga koolis, kus tuleb tihti peale tegeleda õpilaste kasvatamisega ja manitsemisega.

«Töö muuseumis on rohkem omaette nokitsemine. Samuti tege- len otseselt oma erialase tööga –

inimesed kas kirjutavad või helistavad mulle ja teevad päringuid. Seejärel otsin infot näiteks MuSist (muuseumide infosüsteem – toim) või kui see ei anna tulemust, lähen peavarahoidja Ingrid Kivesti juurde, kelle teadmised Valga maakonnast on tihti suuremad kui minul.»

Üllatusi muuseumitundides

Priidu sõnul tuleb muuseumiski teinekord ette päris ootamatuid olukordi.

«Üks üllatav moment oli muuseumitunnis vene gümnaasiumi lõpuklassile. Teema oli tol korral Saksa okupatsioon 1941–1944, mis on väga raske teema, milles tuli juttu nii sõjast kui muust sellega seondust. Pärast tundi tuli minu juurde noormees, kes tõsimeeli palus oma rahva nimel andeks nende sõjakuritegude ja muude koleduste eest. Poiss oli väga hästi kursis Eesti ajaloo, kuid ikkagi oli see üks väga ootamatu seik.»

Positiivselt on teda veel üllatanud näiteks Valga põhikooli 6. klassi lapsed, kes küsisid ootamatult palju küsimusi. «Tavaliselt on see haruldus.»

Valgas on hea lapsi kasvatada

Priit Riemann tunnustab, et Valgas talled elada meeldib. «Siin on juba lapsi väga hea kasvatada.» Kuid mitte kõik pole roosiline. «Kahju ainult, et põhikool on nii suureks paisunud. Mina, kes olen õppinud väikeses koolis, kus vähe lapsi klassis, tahaksin, et minu laps õpiks ikkagi väiksemas koolis. Ütlen seda juba oma õpetajakogemuse pealt – 25 õpilast klassis on minu arvates piir.»

Valga muusikakoolile on Priidul öelda vaid kiidusõnu. «Vanem tütar alustas just mõni aeg tagasi viiuliõpinguid muusikakoolis. Raske öelda, kas ta sai muusikapisiku minu koorilaulu tõttu – ma ise pilli ei mängi –, kuid viiulini jõudis ta tänu sellele, et nägi seda televisoris ja kuulutas, et see on tema pill.»

BIRGIT ITSE
birgit.itse@ajaleht.ee

Lapsena tekitas praegu 34aastas Riisikus segadust, miks inimesed räägivad üht ja teevad teist ega saa aru, kui nad üksteisele meeldivad.

Seda täheldas Riisik ka laste puhul. Ta tegi väikseid katseid. «Kui tundsin midagi mõne inimese puhul, püüdsin küsimuste abil veenduda, kas aiman õigesti,» selgitab ta.

Tavaliselt oli Riisiku sisetunne õige. Ta ei tulnud selle peale, et küsida, kas ka teised lapsed nii tunnevad.

Miks kõik on nii, hakkas selguma alles 2009. aastal, kui algas ligi neli aastat kestnud reis, mille eesmärgiks nimetabki naine eneseotsinguid: kes ta on, miks ja mida ta siia ilma tegema on tulnud ja miks tunneb ta just nii.

Muutus tuli üleöö

Oli palju küsimusi, millele Riisik lootis vastust leida. «Vastuseid justkui tuli ka, aga need ei haakunud mu südamega,» märgib ta.

2011. aastaks elas Riisik pool aastat väikses Põhja-Malaisia külas mere ääres ja lihtsalt oli. Ei teinud midagi. Käs mere ääres mediteerimas, kirjutas soove liivale ja nautis privaatsust. «Oppisin, lugesin ja kui tundsin vajadust, siis nutsin,» lausub ta.

Ühel hetkel võttis hingeline segadus jälle maad. Noort naist jälitas tunne, et ta on otsinud hingerahu igalt poolt, vaadanud nende leidmise lootuses iga nurga taha, iga kivi alla. Võimust võttis lootusetus. «Tundsin, et ma ei jaks enam, sest ma ei saa aru, mis minuga toimub,» ütleb ta.

Leevendust ei pakkunud ka universumiga kõnelemine emakeeles. Ühel õhtul, kui Riisik jälle rannas jalutas, mõistis ta, et ta on valmis edasi liikuma, tulgu mis tuleb. Nii ta siis hüüdiski loojuva päikese taustal, valgel liival, sinise vee kohale: «Armas jumal, palun võta mind sellest mängust ära!»

Esialgul ei juhtunud midagi. Riisik käis veel ujumas ja õhtu lõppes tavapäraselt. Järgmine hommik tõi muutuse. «Ärkasin üles ja tunne oli imeliselt kerge. Maailm oli hoopis teistsugune. Lausa lendlesin rõõmust,» lausub ta.

Rõõmu ei rikkunud seegi, et Riisik ei mõistnud, mis temaga üleöö juhtunud oli. Samal päeval internetis surfates kohtas ta sõna «empaati». Sellega kaasnevat infot lugedes tajus Riisik ihule tekkivat kanahaka ja sai aru, et see ongi see, mida ta on otsinud. «Olin eelmisel õhtul vabastanud end otsimisest ja vastus sai minu juurde tulla,» selgitab ta.

Esialgul luges Riisik infot empaatiade ning füüsiliselt ja vaimselt ülitundlike inimeste kohta inglise keeles. Eestikeelset kirjandust lihtsalt polnud.

Riisik rõõmustab, et kahel viimasel aastal on tõlgitud eesti keelde paar raamatut, ka tema jagab ülitundlikkust tutvustaval veebilehel tõlgitud materjale. «Ülitundlikkus on täiesti normaalne inimeseks olemise viis, aga neid omadusi lihtsalt pole osatud varem seletada,» usub ta.

Mõiste «ülitundlik inimene» võttis iseloomuomaduse kirjeldamiseks 1990ndate algul kasutusele USA kliiniline psühholoog Elaine N. Aron, kes on kirjutanud sel teemal nii raamatuid kui loonud ka kiirküsimustiku, mille põhjal võib inimene teha esmajäreldusi, kas ta on ülitundlik või mitte.

Näiteks kui võtad asju rohkem südamesse kui teised, muretsed teiste tunnete pärast ja eelistad vaiksemaid, vähem kaootilisi keskkondi, võib arvata, et kuulud ülitundlike inimeste hulka.

Dr Aron märgib, et pärast seda, kui ta psühholoogina hakkas ülitundlike teisel moel nõusta-

Ülitundlik märkab ja tunneb rohkem

Tallinlane Kadri Riisik tajus juba lapsena, et on veidi teistsugune kui eakaaslased. Alles täiskasvanuna leidis ta oma füüsilist ja vaimset eripära kokku võtva mõiste – ülitundlikkus.

Kadri Riisik teab hästi, et ülitundlikul inimesel on elus rohkem nii rõõme kui muresid, sest liiksaks oma tunnete tajub ta hästi ka teiste omi. FOTO: DMITRI KOTJUH / JÄRVA TEATAJA

ma, olid teraapia tulemused paremad.

Ajakiri Psychology Today kirjutab, et ülitundlikkus ei tähenda ainult emotsioone, sageli on neil inimestel ka parem lõhna-, heli- ja puutetundlikkus. «Nende närvirakud on lihtsalt hüperaktiivsed,» on kirjgas 2011. aastal avaldatud artiklis.

Nad ei talu mõningaid kangaid kehal ja kurdavad kihelust, neid häirivad teatud helid ning asjad, mida keegi ei tundu märkavat, nagu kolleegi uus deodorant või lõhnaküünlast rõivastesse jäänud aroom, vaiksuses kontoris aegajalt särisev valgusti.

Aga sellesama ülitundliku inimese organism võib edastada paanikahoo sümptomeid, kuigi inimene pole paanikas, vaid seda on tema kõrval olev inimene.

Lihtsalt sündisid nii

Raamatu «Emotsionaalne vabadus» autor Judith Orloff selgitab seda olukorraga, kui 10 asemel on sõrmi 50. «Retseptoreid, millega tunda, on lihtsalt rohkem,» lisab ta.

Paljudele seostub ülitundlikkus haiguse või mingi hälbega, millest tuleks lahti saada. «Need inimesed külastavad psühholoog, psühhiaatrit, käivad teraapia-

tes, võtavad ravimeid ja püüavad ülitundlikkusest vabaneda,» ütleb Kadri Riisik. «Tegelikult erinevad kõik geneetiliselt ja energiamaatriksi poolest.»

Riisik täiendab, et neile inimestele on kaasa sündinud energia visioonide loomiseks. «Kui nad üritavad teha midagi muud, siis see neil ei õnnestu, sest nad ei ole selleks siia loodud,» lausub ta.

Teised jälle saavad suurepäraselt hakkama nende visioonide eluviimisega ja neil on väga lihtne käia tööl kellast kellani.

Kui need, kel on võime näha suuremat pilti, kes võiksid olla uuendajad ja inimkonna teenäita-

jad, sest neil on rohkem infot ümbritseva kohta, sest nad tajuvad energiat paremini, üritavad kasutada oma eluenergiat millekski, mis pole kooskõlas nende energeetilise struktuuriga, tunnevad nad Riisiku kogemust mööda energia puudumist teha tööd sel viisil, nagu neil oodatakse.

«On ääretult oluline järgida oma südame teed, sest ainult nii kasvab tema energia. See on lihtne viis mõista, kas sa oled oma südame teel või rassisid ja üritad olla teistega sarnane,» rõhutab ta.

Riisik sõnab, et tegu võib olla meeletult mahuka ja suure ettevõtmisega, aga kui see on kooskõlas inimese energiamaatriksi ja südamega, siis energia selle tegemiseks suureneb iseenesest.

Ajakiri Psychology Today kinnitab, et ülitundlike inimesi leidub kõikjal – neid on umbes viiendik elanikkonnast, võrdselt meeste ja naiste seas. «Kõik senised tõendid viitavad, et nad sünnivad sel moel, mitte ei kujune ülitundlikuks,» vahendab artikkel.

Ajakiri rõhutab, et ülitundlikud inimesed on alati olemas olnud, sest ajaloos on küllalt tõendeid sellest, et osa inimestest oskab loomadega ümber käia paremini kui teised, samas on neid, kelle tundeid on riivata ülikerge, mistõttu kuuluvad nad sageli soovitud «paks nahk kasvatada». Neil on küljes nähtamatu märk – liiga tundlik.

Kadri Riisik on kogenud, et ülitundlikud tunnevad ära omaasugused, kellele on lihtsam end mõistetavaks teha.

Eriti olukorras, kus ülitundlike nähtav, kuuldav ja tuntav teabe hulk on tavapärasest suurem. «Sageli on enamiku inimeste ruumis vaikus, aga ülitundlik kuulab rohkelt helisid, lausa sagimist,» toob Riisik näite.

Ka Kadri Riisik on kohanud mõistamatust, mis väljendub lauses «Sa oled nii tundlik, kuidas sa saad üldse siin maailmas elada».

Siis tuleb selgitada, et inimesed ongi erinevad ja kõigile on kohta päikese all. Kadri Riisiku ütlust mööda on võti maailma ja isendaga hakkamasaamiseks leppida enese ja endas peituvate tunnetega.

Ülitundlikel on palju häid omadusi

Nagu Elaine Aron, on ka Riisik veendunud, et ülitundlikel inimestel on palju häid omadusi. Nende inimeste tugevused võivad avalduda tegevuses, kus on vaja märgata detaile, või töös teiste inimestega. Et ülitundlik teab, mis teeb haiget, ei taha ta põhjustada teistele ei füüsilist ega hingevalu.

Ka külalistega sobib ülitundlik hästi tegelema. «Ta tajub ka suures massis, kas kõik tunnevad end hästi või oleks vaja muusikat kõvemaks või vaiksemaks panna,» ütleb Riisik.

Ülitundlik suudab paremini jagada ka teiste rõõmu – ta tajub seda tugevamini. Nad tunnevad ka muusikas peituvaid emotsioone ja on võimelised minema tantuga muusikasse nii, et see on kõrvaltvaatajatele hoomamatu. «Rõõm, armastus, kurbus – kõik tunded on sügavamad,» sõnab Riisik.

Nii nagu pole poolikuid tundeid, ei oska ka Riisik teha asju poolikult. Põhjalikult võttis ta nii eneseotsinguid kui ka lihtsamaid asju, nagu fotoaparaadi ost. «Otsustamiseks on lihtsalt aega vaja,» sõnab ta.

Elaine Aron lisab, et ülitundlikud inimesed on ka keskmisest viisakamad. «Nende õiglustunne on suurem, mistõttu püüavad nad oma käitumises olla õiglasemad,» selgitab ta. «On vähe tõenäoline, et toidupoet vahetähtsust laiatu osutukäru kuulub neile – ülitundlik pargib oma käru nii, et see teisi ei sega.»

Valgamaal läbis kontrolli üks apteek

Esimesel poolaastal kontrollis raviamet 52 üldapteeki ja nende haruapteekides, ühes hulgi müügi ettevõttes, neljas ravimite tootmise tegevusloaga ettevõttes, neljas hoolekandetasutuses ja viies tollilaos. Lisaks tegi amet 39 ettevõtte ruumide ja tingimuste ülevaatast enne tegevusloa väljastamist.

Apteekide järelevalves pöörati jätkuvalt tähelepanu odavamate ravimite, millele kehtestatud piirhind ja sõlmitud hinnakokkulepe, kättesaadavuse parandamisele.

Selliste ravimite kättesaadavust kontrolliti 49 apteegis. Neist 29s ei olnud müügil üht või mitut hinnakokkulepperavimit. Keskmiselt kontrolliti iga apteeki 31 toimeaine osas. Ühe kuni kahe toimeaine osas puudus hinnakokkulepperavim 13 apteegis, üheksa kuni kümne toimeaine osas kolmes apteegis ning ülejäänutes kolme kuni kaheksa toimeaine osas.

Odavamate ravimite kättesaadavus on jäänud samale tasemele. Puuduolevate arv on mõnevõrra tõusnud, mis võib olla tingitud kontrollitavate toimeainete arvu suurenemisest.

Aapteekril on ravimit väljastades kohustus kasutajat nõustada. Inspekteerijad kontrollisid ravimialast nõustamist 24 apteegis, neist ühes ei olnud nõustamine vajalikul tasemel. Peamiselt ei pööratud nõustamisel tähelepanu samaaegselt ostetud ravimite – enamasti retseptiravim ja käsimüügiravim – võimalike koostoimele, mõnel juhul soovitas apteeker ise retseptiravimiga sobimatut käsimüügiravimit.

Esines juhtumeid, kus apteeker ei pakkunud toimeainepõhise retsepti korral odavamat ravimit. Mõnel juhul tegi apteeker ise valiku.

Sagedasemad rikkumised olid seotud hinnakokkulepperavimite müügil puudumisega. Leiti puudusi ka kvaliteedisüsteemi rakendamisel. Näiteks ei olnud tööeeskirjad ajakohased: vastutavad isikud olid määramata, õigusaktid ja nende muudatused töötajatele tutvustamata. Ette tuli, et apteegi ruume ei kasutatud sihipäraselt või apteegis valmistatud ravimeid ei olnud saadetud kontrolliks raviametisse.

Inspektsiooni järel tegi amet ettekirjutuse kümnele apteegiteenuse osutajale. Kõige rohkem tehti neid hinnakokkulepperavimite müügil puudumise tõttu – viiele apteegile.

Ettekirjutusi tehti veel kvaliteedisüsteemi puuduste, kõlbmatute ravimite käitlemise, ravimite arvestuse pidamise ja apteegiruumide nõuetele vastavuses osas. Kahele apteegile tehti ettekirjutus teenuse osutamiseks vähemalt 40 tundi nädalas.

Raviameti ettekirjutuse mitmetähtsuse tõttu rakendati sunniraha kahele apteegile kokku summas 600 eurot.

Raviameti peadirektori asetäitja Katrin Kiisk täpsustas, et 2015. aasta 1. poolaastal kontrollis amet Valgemaal ainult üht apteeki. «Mõned mured apteegiga olid, aga ei midagi sellist, mille kohta oleks tulnud teha ettekirjutus,» kinnitas ta. (VM)

Esmaspäev 27. juuli

07.30 Maahommik
07.40 Hommik Anuga
08.55 Downton Abbey*
09.50 Möistlik või mõttetu
10.20 Äratust!
10.35 Kapital
11.05 Meie inimesed
11.30 Osoon
12.00 Uued trikid
12.50 Asja mõte
13.20 Maarjamägi
13.50 Viuliluga
14.10 MI: Pärdi päevad
14.35 Vita brevis: Progress
15.40 Püramiidi tipus
16.10 Holby City haigla
17.10 Õnne 13
17.40 Uued trikid*
18.30 Aktuaalne kaamera
18.45 Tuleb tuttav ette
19.30 Mömmi ja aabits
19.55 Seto Kuningriik
20.00 4x4
20.30 ENSV
21.00 Aktuaalne kaamera
21.30 Sport
21.35 Ringvaade
22.15 Downton Abbey
23.10 Alpipimaja
00.10 Idiots TV 20

06.15 Uus-Meremaa tippmodell
07.05 Animasarjad
08.00 Suvereporter*
09.00 Põhi ja lõuna*
11.00 Kodus ja võõrsil
11.30 Natalia saatuse lained*
12.30 Sajandi armastus*
14.30 Heeringas Veenuse õlal
15.00 Eestlane ja venelane
15.30 Küladetektiivid
16.30 Lastega kodus
17.00 Natalia saatuse lained
18.00 Põhi ja lõuna
20.00 Suvereporter
21.00 Kogujad
21.30 Viimane võmm
23.30 Dexter
00.25 Kaks ja pool meest
00.50 Southland
01.35 India suved*
02.20 Vice – Tapvad piirid

06.15 Animasarjad
07.55 Südamesei*
09.55 Kirgide torm*
11.00 Vaprad ja ilusad*
11.30 Top Shop
11.45 Kätemaksukontor*
13.45 Suvesangarid*
14.15 Armastuse pisarad
15.15 Vaprad ja ilusad
15.50 Kirgide torm
16.55 Südamesei
19.00 Suvised Seitsmesed
20.00 Kätemaksukontor
21.00 Võimalik vaid Venemaal
21.30 Suvesangarid
22.00 NCIS kriminalistid
23.00 Mf Homme, kui algas sõda
01.10 Vaga vesi
02.05 Anarhia pojad
03.10 Valge maja

07.30 Näh* **07.35** Meis-terdame Mariga* **07.45** Animasarjad **10.00** Holby City haigla* **10.55** Sosinad ja karjed* **12.26** ERR-ee uudised **16.00** Lastetuba **16.10** Animasarjad **17.00** Vembu ja Tembu seiklused **17.25** Animasarjad **19.20** AK (viipek) **19.30** AK (vk) **19.45** Surematu **20.40** Eesti lipp ümber Islandi* **21.10** Eesti lood **21.40** Kõrgelt Kodeeritud Kolmik **22.30** Lilyhammer **23.15** Olõ õi **23.45** Jaht **00.05** Druus ja Fatkin

09.00 Suvised Seitsmesed **09.30** Kodu keset linna* **10.00** Kutsuge Cobra 11* **11.00** Mf Ilma temata **13.10** Top Shop **13.30** Kodu keset linna **14.00** Kutsuge Cobra 11* **15.00** NCIS kriminalistid **16.00** Kutsuge Cobra 11* **17.00** MacGyver **18.00** Perepea* **18.30** Simpsonid* **19.00** Kuidas ma kohtasin teie ema **20.00** Perepea **20.30** Simpsonid **21.00** Suvesangarid **21.30** Mf Meie oleme õõ **23.25** Puhkus Mehikios **01.00** Kuidas ma kohtasin teie ema*

05.30 Naistekliinik **06.15** Küladetektiivid **07.00** Toota-
 alne suvehommik **08.25** Kodus ja võõrsil* **08.55** Lastega kodus* **09.55** Vallaline kaunitar* **11.45** Top Shop **12.00** Eluteed **12.30** Gordon Ramsay koduköök* **13.00** Doktor Oz* **14.00** Mf Ilusad valed **16.00** Loomahullud* **16.30** Aedniku aabits* **17.00** Lastega kodus **18.00** Doktor Oz **19.00** Kodus ja võõrsil **19.30** Gordon Ramsay koduköök **20.00** Suur lotokolmapäev – Rooside sõda **21.00** Mf Gigli **23.15** Vallaline kaunitar **00.55** Näpud põhjas **01.20** Suvereporter **02.10** Everwood

06.30 Hr Päiksekiir **07.00** Suvereporter+ **08.00** Knight Rider* **08.55** Kaks kanget Venemaal* **09.45** Kelgukoerad* **10.40** Eesti kõige-kõige **11.05** Jututuba **13.40** Chuck* **14.30** Ohtlik puhkus* **15.25** Komissar Rex **16.20** Knight Rider **17.15** Ohtlik puhkus **18.10** Chuck **19.00** Tuvikesed* **20.00** Kaks ja pool meest* **20.30** Kelgukoerad **21.30** Kriminaalne Venemaa **22.30** Ehtsad mehed **23.30** Conan **00.20** Tuvikesed **01.15** Kaks ja pool meest

Teisipäev 28. juuli

07.15 Maahommik
07.30 Ringvaade*
08.10 Maahommik
08.55 Downton Abbey*
09.50 Möistlik või mõttetu
10.20 Äratust!
10.35 Kapital
11.05 Meie inimesed
11.25 Osoon
12.00 Uued trikid
12.50 Kõõgikodanikud*
13.20 Supertorm 2012*
14.10 MI: Erika ja August
14.35 Vita brevis: Vabadus
15.40 Püramiidi tipus
16.10 Holby City haigla
17.10 Õnne 13
17.40 Uued trikid*
18.30 Aktuaalne kaamera
18.45 Tuleb tuttav ette
19.30 Päikeses trubaduur
20.00 4x4
20.30 ENSV
21.00 Aktuaalne kaamera
21.30 Sport
21.35 Ringvaade
22.15 Downton Abbey

06.15 Uus-Meremaa tippmodell
07.05 Animasarjad
08.00 Suvereporter*
09.00 Põhi ja lõuna*
11.00 Kodus ja võõrsil
11.30 Natalia saatuse lained*
12.30 Kogujad*
13.00 Viimane võmm*
14.00 Klippijaht
15.00 Eestlane ja venelane
15.30 Küladetektiivid
16.30 Lastega kodus
17.00 Natalia saatuse lained
18.00 Põhi ja lõuna
20.00 Suvereporter
21.00 Krimi
21.30 Meistervaruste saladused
22.30 NCIS Los Angeles
23.30 Mf Jonah Hex
01.10 Kaks ja pool meest
01.30 Viimane võmm*
02.15 Nikita
03.00 Suvereporter*
03.50 Merevaade*

06.15 Animasarjad
07.55 Südamesei*
09.55 Kirgide torm*
11.00 Vaprad ja ilusad*
11.30 Top Shop
11.45 Kätemaksukontor*
13.45 NCIS kriminalistid*
13.45 Suvesangarid*
14.15 Armastuse pisarad
15.15 Vaprad ja ilusad
15.50 Kirgide torm
16.55 Südamesei
19.00 Suvised Seitsmesed
20.00 Kätemaksukontor
21.00 Võimalik vaid Venemaal
21.30 Suvesangarid
22.00 Vabad mehed
23.00 Mf Tulejoud
01.10 Vaga vesi
01.55 Valge maja

07.30 Vembu ja Tembu seiklused* **07.55** Animasarjad **10.00** Holby City haigla* **11.00** Mf Meie oleme õõ* **12.55** Suvesangarid* **13.30** Kodu keset linna **14.00** Kutsuge Cobra 11* **15.00** NCIS kriminalistid **16.00** Kutsuge Cobra 11* **17.00** MacGyver **18.00** Perepea* **18.30** Simpsonid* **19.00** Kuidas ma kohtasin teie ema **20.00** Perepea **20.30** Simpsonid **21.00** Suvesangarid **21.30** Mf München **00.50** Puhkus Mehikios **02.25** Kuidas ma kohtasin teie ema*

08.30 Suvised Seitsmesed* **09.30** Kodu keset linna* **10.00** Kutsuge Cobra 11* **11.00** Mf Meie oleme õõ* **12.55** Suvesangarid* **13.30** Kodu keset linna **14.00** Kutsuge Cobra 11* **15.00** NCIS kriminalistid **16.00** Kutsuge Cobra 11* **17.00** MacGyver **18.00** Perepea* **18.30** Simpsonid* **19.00** Kuidas ma kohtasin teie ema **20.00** Perepea **20.30** Simpsonid **21.00** Suvesangarid **21.30** Mf München **00.50** Puhkus Mehikios **02.25** Kuidas ma kohtasin teie ema*

05.30 Naistekliinik **06.15** Küladetektiivid **07.00** Toota-
 alne suvehommik **08.25** Kodus ja võõrsil* **08.55** Lastega kodus* **09.55** Vallaline kaunitar* **11.45** Top Shop **12.00** Eluteed **12.30** Gordon Ramsay koduköök* **13.00** Doktor Oz* **14.00** Mf Ülepeakaela **15.50** Staariminutid **16.00** Suur lotokolmapäev – Rooside sõda* **17.00** Lastega kodus **18.00** Doktor Oz **19.00** Kodus ja võõrsil **19.30** Gordon Ramsay koduköök **20.00** Kogujad **20.30** Saladused **21.00** Sõda **22.00** Vallaline kaunitar **00.45** Näpud põhjas **01.10** Suvereporter **02.00** Teleapsud **02.05** Everwood

06.30 Merevaade* **07.00** Suvereporter **08.00** Knight Rider* **08.55** Conan* **09.45** Kelgukoerad* **10.40** Hul-
 lult armunud **11.05** Jututuba **13.40** Chuck* **14.30** Ohtlik puhkus* **15.25** Komissar Rex **16.20** Knight Rider **17.15** NCIS Los Angeles **18.10** Chuck **19.00** Tuvikesed* **20.00** Kaks ja pool meest* **20.30** Kelgukoerad **21.30** Mf Ricky Bobby – legendaarne kihutaja **23.30** Conan **00.20** Tuvikesed **01.15** Kaks ja pool meest

Kolmapäev 29. juuli

07.15 Maahommik
07.30 Ringvaade*
08.10 Maahommik
08.55 Downton Abbey*
09.50 Möistlik või mõttetu
10.20 3 hitti
10.35 Kapital
11.05 Meie inimesed
11.30 Osoon
12.00 Uued trikid
12.55 Lint*
13.25 Tallinna legendid
13.40 Muusikaed
14.10 MI: Unistus ooperist
14.40 Vita brevis: Kultuuriline tingitus
15.40 Püramiidi tipus
16.10 Holby City haigla
17.10 Õnne 13
17.40 Uued trikid*
18.30 Aktuaalne kaamera
18.45 Tuleb tuttav ette
19.30 Meloodia 66
19.55 Seto Kuningriik
20.00 4x4
20.30 ENSV
21.00 Aktuaalne kaamera
21.30 Sport
21.35 Ringvaade
22.15 Downton Abbey
23.10 Kaardimaja
00.05 Lilyhammer*

06.15 Uus-Meremaa tippmodell
07.05 Animasarjad
08.00 Suvereporter*
09.00 Põhi ja lõuna*
11.00 Kodus ja võõrsil
11.30 Natalia saatuse lained*
12.30 Kodutunne*
13.30 Krimi*
14.00 Galileo*
15.00 Eestlane ja venelane
15.30 Küladetektiivid
16.30 Lastega kodus
17.00 Natalia saatuse lained
18.00 Põhi ja lõuna
20.00 Suvereporter
21.00 Suur lotokolmapäev – Rooside sõda
22.00 Saladused
23.00 Kõõk
23.30 Hawthorne
00.25 Memphisese detektiiv
01.15 Vahele võtja
01.55 Krimi*
02.20 Aedniku aabits*

06.15 Animasarjad
07.55 Südamesei*
09.55 Kirgide torm*
11.00 Vaprad ja ilusad*
11.30 Top Shop
11.45 Kätemaksukontor*
12.45 Vabad mehed*
13.45 Suvesangarid*
14.15 Armastuse pisarad
15.15 Vaprad ja ilusad
15.50 Kirgide torm
16.55 Südamesei
19.00 Suvised Seitsmesed
20.00 Kätemaksukontor
21.00 Võimalik vaid Venemaal
21.30 Suvesangarid
22.00 Kondid
23.00 Kodumaa
01.10 Sherlock New Yorgis
02.00 Moodne perekond

07.30 Vembu ja Tembu seiklused* **07.55** Animasarjad **10.00** Holby City haigla* **11.00** Mf Meie oleme õõ* **12.55** Suvesangarid* **13.30** Kodu keset linna **14.00** Kutsuge Cobra 11* **15.00** NCIS kriminalistid **16.00** Kutsuge Cobra 11* **17.00** MacGyver **18.00** Perepea* **18.30** Simpsonid* **19.00** Kuidas ma kohtasin teie ema **20.00** Perepea **20.30** Simpsonid **21.00** Suvesangarid **21.30** Mf Kiskjad **23.40** Puhkus Mehikios **01.15** Kuidas ma kohtasin teie ema*

08.30 Suvised Seitsmesed* **09.30** Kodu keset linna* **10.00** Mf München* **13.20** Top Shop **13.35** Kodu keset linna **14.00** Kutsuge Cobra 11* **15.00** NCIS kriminalistid **16.00** Kutsuge Cobra 11* **17.00** MacGyver **18.00** Perepea* **18.30** Simpsonid* **19.00** Kuidas ma kohtasin teie ema **20.00** Perepea **20.30** Simpsonid **21.00** Suvesangarid **21.30** Mf Kiskjad **23.40** Puhkus Mehikios **01.15** Kuidas ma kohtasin teie ema*

05.30 Naistekliinik **06.15** Küladetektiivid **07.00** Toota-
 alne suvehommik **08.25** Kodus ja võõrsil* **08.55** Lastega kodus* **09.55** Vallaline kaunitar* **11.45** Top Shop **12.00** Eluteed **12.30** Gordon Ramsay koduköök* **13.00** Doktor Oz* **14.00** Mf Võõrad sõnad* **16.00** Kodutunne* **16.55** Staariminutid **17.00** Kogujad* **16.30** Saladused* **17.00** Lastega kodus **18.00** Doktor Oz **19.00** Kodus ja võõrsil **19.30** Gordon Ramsay koduköök **20.00** Kolm naist paadis **21.00** Lapsehoidja tuleb appi **22.00** Aedniku aabits **22.30** Mu alasti saladus **23.00** Vallaline kaunitar **00.45** Näpud põhjas **01.10** Suvereporter **02.00** Teleapsud **02.05** Everwood

06.30 Krimi **07.00** Suvereporter **08.00** Knight Rider* **08.55** Conan* **09.45** Kelgukoerad* **10.40** Hr Päiksekiir: Crystal jää! **11.05** Jututuba **13.40** Chuck* **14.30** NCIS Los Angeles* **15.25** Komissar Rex **16.20** Knight Rider **17.15** NCIS Los Angeles **18.10** Chuck **19.00** Tuvikesed* **20.00** Kaks ja pool meest* **20.30** Kelgukoerad **21.30** Mf Maailma vallutamine: Lahing Los Angeles **23.40** Conan **00.30** Tuvikesed **01.20** Kaks ja pool meest

Neljapäev 30. juuli

07.15 Maahommik
07.25 Ringvaade*
08.10 Maahommik
08.55 Downton Abbey*
09.45 Möistlik või mõttetu
10.20 3 hitti
10.35 Kapital
11.05 Meie inimesed
11.30 Osoon
12.00 Uued trikid
12.55 Ajavaod*
13.20 Ametilood
13.50 Nõmme
14.10 MI: Kolm külaliskontserti
14.40 Vita brevis: Ideoloogia
15.40 Püramiidi tipus
16.10 Holby City haigla
17.10 Õnne 13
17.40 Uued trikid*
18.30 Aktuaalne kaamera
18.45 Tuleb tuttav ette
19.30 Kolmest kaheteistkümmeni
20.00 4x4
20.30 ENSV
21.00 Aktuaalne kaamera
21.30 Sport
21.35 Ringvaade
22.15 Downton Abbey
23.25 Tallinna muusikapildid
23.50 Dok Herbert von Karajan

06.15 Uus-Meremaa tippmodell
07.05 Animasarjad
08.00 Suvereporter*
09.00 Põhi ja lõuna*
11.00 Kodus ja võõrsil
11.30 Natalia saatuse lained*
12.30 Saladused*
13.30 Detektiivimäng*
14.00 Suur lotokolmapäev – Rooside sõda*
15.00 Eestlane ja venelane
15.30 Küladetektiivid
16.30 Lastega kodus
17.00 Natalia saatuse lained
18.00 Põhi ja lõuna
20.00 Suvereporter
21.00 Loomahullud
21.30 Naabriplika
23.30 Pärapõrgu perekond
00.30 Mf Inside Job – tagatõa skeemitajad
02.20 Mõrvaennetajad

06.15 Animasarjad
07.55 Südamesei*
09.55 Kirgide torm*
11.00 Vaprad ja ilusad*
11.30 Top Shop
11.45 Kätemaksukontor*
12.50 Selgeltnägijate tuleproov*
13.45 Suvesangarid*
14.15 Armastuse pisarad
15.15 Vaprad ja ilusad
15.50 Kirgide torm
16.55 Südamesei
19.00 Suvised Seitsmesed
20.00 Kätemaksukontor
21.00 Võimalik vaid Venemaal
21.30 Selgeltnägijate tuleproov
22.05 Keskei rõõmud
01.05 Dr House
02.00 Firma
02.50 Wilfred

07.30 Animasarjad
10.00 Holby City haigla*
11.00 Smallville **11.40** Eesti muusikavideo **12.10** ERR-ee uudised **16.00** Lastetuba **16.15** Animasarjad **19.20** AK (viipek) **19.30** AK (vk) **19.50** Võrkpalli Euroopa liiga: Eesti – Taani **22.00** Vaba tah **22.30** Surematu* **23.25** Eesti lipp ümber Islandi **23.55** Mehed ja mõrrad **00.20** Eesti TOP 7*

08.30 Suvised Seitsmesed* **09.30** Kodu keset linna* **10.00** Kutsuge Cobra 11* **11.00** Mf Kiskjad* **13.10** Top Shop **13.30** Kodu keset linna **14.00** Kutsuge Cobra 11* **15.00** NCIS kriminalistid **16.00** Kutsuge Cobra 11* **17.00** MacGyver **18.00** Perepea* **18.30** Simpsonid* **19.00** Kuidas ma kohtasin teie ema **20.00** Perepea **20.30** Simpsonid **21.00** Suvesangarid **21.30** Mf Neli tuba **23.25** Puhkus Mehikios **01.00** Kuidas ma kohtasin teie ema*

05.30 Naistekliinik **06.15** Küladetektiivid **07.00** Toota-
 alne suvehommik **08.25** Kodus ja võõrsil* **08.55** Lastega kodus* **09.55** Vallaline kaunitar* **11.45** Top Shop **12.00** Eluteed **12.30** Gordon Ramsay koduköök* **13.00** Doktor Oz* **14.00** Mf Võõrad sõnad* **16.00** Kodutunne* **16.55** Staariminutid **17.00** Amerika tippmodell **18.00** Doktor Oz **19.00** Kodus ja võõrsil **19.30** Gordon Ramsay koduköök **20.00** Loomahullud **20.30** Käsikäes Aasiasse **21.00** Mf Maja järve ääres **23.00** Vallaline kaunitar **00.45** Näpud põhjas **01.10** Suvereporter **02.00** Teleapsud **02.05** Everwood

06.30 Kuldivillak* **07.00** Suvereporter **08.00** Knight Rider* **08.55** Conan* **09.45** Kelgukoerad* **10.40** Krimi* **11.05** Jututuba **13.40** Chuck* **14.30** NCIS Los Angeles* **15.25** Komissar Rex **16.20** Knight Rider **17.15** NCIS Los Angeles **18.10** Chuck **19.00** Tuvikesed* **20.00** Kaks ja pool meest* **20.30** Kelgukoerad **21.30** Mf Maailma vallutamine: Lahing Los Angeles **23.40** Conan **00.30** Tuvikesed **01.15** Kaks ja pool meest

Reede 31. juuli

07.15 Maahommik
07.30 Ringvaade*
08.10 Maahommik
08.55 Downton Abbey*
09.50 Möistlik või mõttetu
10.35 Kapital
11.05 Meie inimesed
11.30 Osoon
12.00 Uued trikid
12.50 Minuscul
13.00 Tallinna muusikapildid*
13.20 Dok Herbert von Karajan*
14.15 MI: Jazzmuusika noored ja vanad
14.45 Vita brevis: Utoopia
15.40 Püramiidi tipus
16.10 Holby City haigla
17.10 Õnne 13
17.40 Uued trikid*
18.30 Aktuaalne kaamera
18.45 Täheleav: Ivo Lill
20.00 Ohtlik lend
21.00 Aktuaalne kaamera
21.30 Sport
21.35 Nullpunkt
22.20 Downton Abbey

Valgamaalane

Lehte tellida või tellimust pikendada saab

Valgamaalase toimetuses
Vabaduse 38,
www.valgamaalane.ee,
telefonil 766 1960 või 617 7717

GRUNDAR PUIT OÜ

Metsakinnistute ja raie ost
(sobivad ka osaliselt raiutud ja hüpoteegiga koormatud metsakinnistud)

Aitame metsakavade koostamisel ja paberite vormistamisel

Tel 525 9788 • harry@grundar.ee
faks 443 0376 • Tehnika 15, Paikuse

NADEŽDA RAUDSEPP

92

Alati tuleb otsida, leida ja anda, paljude rõõme ja muresid kanda. Täna ehk tohib Sind tänada, kiita, koos oldud aastaid ja tegusid liita.

Õnnitlevad lähedased.

DM METS

MÜÜ OMA METS PROFESSIONAALSELE PARTNERILE, SAADES ISE PARIMA HINNA!

Tel 5650 0415
info@dmmets.ee
www.dmmets.ee

www.landeker.ee

oü LANDEKER

OÜ Landeker ostab metsa ja maad, sobib ka läbiraiutud ja hüpoteegiga maa, ettemaksu võimalus!

Tel 489 4055, 511 0415, 517 9866, faks 489 4962.

VESTMAN

P Ö L L U V A R A

OSTAME PÖLLUMAAD

5340 4975
polluvara@vestman.ee
www.vestman.ee

METSATERVENDUSE

OSTAME METSA- ja PÖLLUMAAD.

MÜÜME LIIVA JA KRUUSA.

Metsatervenduse OÜ, info tel 509 1575, ants@metsatervenduse.ee

SRS Kaubandus OÜ

OSTAME PÖLLUMAAD
(võib olla koormatud rendilepinguga)

Pakkuda võib ka koos metsa ja hüpoteegiga

PARIM HIND! KIIRE TEHING!

tel 506 9600
ott@apslund.ee

Valgamaa Naiste Tugikeskus

Vägivallast on väljapääs. Aitame Sul seda leida.

TURVAKODUTEENUS

JUHTUMIPÕHINE NÕUSTAMINE

PSÜHHOLOOGILINE NÕUSTAMINE

ÕIGUSABI

Teenused on tasuta.

Ööpäevaringne telefon 5303 2544

www.valganaistevarjupaik.ee
valgamaanaistetugikeskus@gmail.com

VALGA MAAVALITSUS

Enampakkumisteade

Valga maavanem kuulutab välja avaliku kirjaliku enampakkumise riigi omandis oleva, Valgamaal Öru vallas Ölatu külas, Kūti maaüksuse osas:

Tartu maakohtu kinnistuosakonna Valga jaoskonna registrios nr 2196740, katastritunnus 94301:001:1160, sihtotstarve 100 protsenti elamumaa, pindala 1,26 ha, maa riigivara registrikood nr KV18932. Kūti maaüksus on koormatud hoonestusõigusega 50 aastaks. Enampakkumise alghind 500 eurot, osalustasu 10 eurot, tagatisraha 50 eurot.

Kirjalik pakkumine esitada kinnises ümbrikus hiljemalt 6. augusti kella 9.45ks Valga maavalitsusse aadressil Kesk 12, 68207 Valga, kabinet 215. Ümbrikule märkida enampakkumise objekti nimetus ja teha märged „MITTE AVADA ENNE ENAMPÄKKUMISE AVAMIST“. Enampakkumise terviktekst on avaldatud elektroonilises väljaandes Ametlikud Teadaanded ja maavalitsuse kodulehel. Info telefon 766 6135 (õigustalituse juhataja Helju Hõbe).

JUULI NUMBRIS!

Seljapäästjad jooga ja pilates

MERLY RAUDLA
merly.raudla@ajaleht.ee
ILLUSTRATSIOONID: FREEPIK.COM

stava eluviisiga inimese tülakat külalist seljavalu on kõige lihtsam vältida regulaarse treeninguga. Üks parimaid viise oma keha enda truu teenimise eest tänada ning nõrkadest lihastest tingitud valudest vabaneda on teha jooga ja/või Pilatese harjutusi.

Esmapilgul võib jooga ja pilatese harjutustes leida sarnasusi, kuid süsteemilt on need erinevad.

30+

30pluss LAE TASUTA LOE TASUTA

Available on the App Store
ANDROID APP ON Google play

Vaata, kuidas laadida ja lugeda www.30pluss.ee

Valga Priimetsa Kool
(endine Valga Vene Gümnaasium)

otsib algavast õppeaastast:

- ♦ klassiõpetajat keelekümbluse II klassi,
- ♦ kunstiõpetajat (8 tundi) VI-IX kl, eesti keeles.

Avaldus ja CV palume saata hiljemalt 20. augustiks aadressil post@valgav.gymn.ee. Info 5883 5431.

ELVA TARBIVATE ÜHISTU

Elva tarbijate ühistu on jaekaubandusettevõtte 22 kauplusega Tartumaal ja Valgamaal, Elvas ja Otepääl.

TÖÖD SAAVAD HELLENURME KAUPLUSES JUHATAJA MÜÜJA

Kontaktisik Tiiu 734 6366, 529 2863, tiuu@elvaty.ee
Elva, kesk 1.

OPTIMUS MEBELES

✓ **Valga - kaubakeskus WALK, Ausekla 54 +371 2233 4127**
✓ **Valmiera - Riia 88 +371 2614 4044**
✓ **Aluksne - Gulbene 2 +371 2233 4126**

LIISING EESTI ELANIKELE

www.optimus.lv

-48% 376⁹⁹ € 733⁹⁹

105⁹⁹ € 207⁹⁹

Uus!

34367

34368

34369

34370

34371

34372

34373

34374

34375

34376

34377

34378

34379

34380

34381

34382

34383

34384

34385

34386

34387

34388

34389

34390

34391

34392

34393

34394

34395

34396

34397

34398

34399

34400

34401

34402

34403

34404

34405

34406

34407

34408

34409

34410

34411

34412

34413

34414

34415

34416

34417

34418

34419

34420

34421

34422

34423

34424

34425

34426

34427

34428

34429

34430

34431

34432

34433

34434

34435

34436

34437

34438

34439

34440

34441

34442

34443

34444

34445

34446

34447

34448

34449

34450

34451

34452

34453

34454

34455

34456

34457

34458

34459

34460

34461

34462

34463

34464

34465

34466

34467

34468

34469

34470

34471

34472

34473

34474

34475

34476

34477

34478

34479

34480

34481

34482

34483

34484

34485

34486

34487

34488

34489

34490

34491

34492

34493

34494

34495

34496

34497

34498

34499

34500

34501

34502

34503

34504

34505

34506

34507

34508

34509

34510

34511

34512

34513

34514

34515

34516

34517

34518

34519

34520

34521

34522

34523

34524

34525

34526

34527

34528

34529

34530

34531

34532

34533

34534

34535

34536

34537

34538

34539

34540

34541

34542

34543

34544

34545

34546

34547

34548

34549

34550

34551

34552

34553

34554

34555

34556

34557

34558

34559

34560

34561

34562

34563

34564

34565

34566

34567

34568

34569

34570

34571

34572

34573

34574

34575

34576

34577

34578

34579

34580

34581

34582

34583

34584

34585

34586

34587

34588

34589

34590

34591

34592

34593

34594

34595

34596

34597

34598

34599

34600

34601

34602

34603

34604

34605

34606

34607

34608

34609

34610

34611

34612

34613

34614

34615

34616

34617

34618

34619

34620

34621

34622

34623

34624

34625

34626

34627

34628

34629

34630

34631

34632

34633

34634

34635

34636

34637

34638

34639

34640

34641

34642

34643

34644

34645

34646

34647

34648

34649

34650

34651

34652

34653

34654

34655

34656

34657

34658

34659

34660

34661

34662

34663

34664

34665

34666

34667

34668

34669

34670

34671

34672

34673

34674

34675

34676

34677

34678

34679

34680

34681

34682

34683

34684

34685

34686

34687

34688

34689

34690

34691

34692

34693

34694

34695

34696

34697

34698

34699

34700

34701

34702

34703

34704

34705

34706

34707

34708

34709

34710

34711

34712

34713

34714

34715

34716

34717

34718

34719

34720

34721

34722

34723

34724

34725

34726

34727

34728

34729

34730

34731

34732

34733

34734

34735

34736

34737

34738

34739

34740

34741

34742

34743

34744

34745

34746

34747

34748

34749

34750

34751

34752

34753

34754

34755

34756

34757

34758

34759

34760

34761

34762

34763

34764

34765

34766

34767

34768

34769

34770

34771

34772

34773

34774

34775

34776

34777

34778

34779

34780

34781

34782

34783

34784

34785

34786

34787

34788

34789

34790

34791

34792

34793

34794

34795

34796

34797

34798

34799

34800

34801

34802

34803

34804

34805

34806

34807

34808

34809

34810

34811

34812

34813

34814

34815

34816

34817

34818

34819

34820

34821

34822

34823

34824

34825

34826

34827

34828

34829

34830

34831

34832

34833

34834

34835

34836

34837

34838

34839

34840

34841

34842

34843

34844

34845

34846

34847

34848

34849

34850

34851

34852

34853

34854

34855

34856

34857

34858

34859

34860

34861

34862

34863

34864

34865

34866

34867

34868

34869

34870

34871

34872

34873

34874

34875

34876

34877

34878

34879

34880

34881

34882

34883

34884

34885

34886

34887

34888

34889

34890

34891

34892

34893

34894

34895

34896

34897

34898

34899

34900

34901

34902

34903

34904

34905

34906

34907

34908

34909

34910

34911

34912

34913

34914

34915

34916

34917

34918

34919

34920

34921

34922

34923

34924

34925

34926

34927

34928

34929

34930

34931

34932

34933

34934

34935

34936

34937

34938

34939

34940

34941

34942

34943

34944

34945

34946

34947

34948

34949

34950

34951

34952

34953

34954

34955

34956

34957

34958

34959

34960

34961

34962

34963

34964

34965

34966

34967

34968

34969

34970

34971

34972

34973

34974

34975

34976

34977

34978

34979

34980

34981

34982

34983

34984

34985

34986

34987

34988

34989

34990

34991

34992

34993

34994

34995

34996

34997

34998